

Metropoolia

Sest sina saad Kristuse
tunnistajaks kõigile inimestele
selles, mida sa oled näinud
ja kuulnud. (Ap. 22,15)

Me tunnistame armu,
kuulutame halastust,
ei varja heategusid.
(Suurest veepühitsuspalvest)

Foto: Gennadi Baranov 2020.

Estimaa uusimate märtrite ikoon. Maalinud Maaria Treima. Tallinna pühade Siimeoni ja Hanna katedraal.

Pühad märtrid, paluge Jumalat meie eest!

Paasaläkitus. Metropoliit Stefanus. **Lk 2** / Vanemate palved toidavad laste palveid. Metropoliit Stefanus. **Lk 2** / Oikumeenilise patriarhi Bartolomeuse pöördumine seoses koroonaviirusega. **Lk 3** / Oikumeenilise Patriarhaadi Püha Sinodi teadaanne seoses koroonaviiruega. **Lk 3** / Kodune palvuse kord taudiajal. **Lk 3** / Argumente Kristuse ülestõusmise poolt. Ülempreester Mattias Palli. **Lk 4** / Paastu vaimsus. **Lk 5** / Kliimapaast. Ülempreester Mattias Palli. **Lk 5-6** / EAÕK teoloogilise instituudi koostöö Volose teoloogiliste õpingute akadeemiaga. Tauri Tõlpt. **Lk 6** / EAÕK autonoomia ajaloost. / **Lk 6-7** / Autonoomia võimalikkusest koguduse algatustes. Ülempreester Ardalion Keskküla. / **Lk 7-8** / Kaks nädalat Püha Johannes Eelkäija kloostris. Nargiz Kuut. **Lk 9, 12-14** / Uus ikoon Tallinna pühade Siimeoni ja Hanna katedraalis. **Lk 20** / **LASTELEHT: Suur paast. Lk 10-11.**

Foto: Gemadi Baranov 2019

Paasaläkitus Issanda aastal 2020

Paasaga saabub meisse sädelev jumalik valgus, mille toob jumalik Päästja, et meie pattude pimedus saaks täiesti võidetud.

Sest meie ülestõusnud Issand on armastuse Jumal, võitja Jumal, kes võtab enese kanda kogu inimkonna kannatuse selleks, et see ületada, mitte et sellele alistuda. Ta võitleb selle maailma vürsti, pimeduse jõu vastu. Tema ainsateks relvadeks on veenmine ja halastus. Ta tunneb kõigi kannatusi isiklikumalt ja sügavamalt kui kannatajad ise.

Tänavusel paastuajal tundub, nagu oleks terve inimkond ja terve maa jäetud pimeduse võimu alla, koroonaviiruse õonestada. Kõik on korruga muutunud õrnaks ja haavatavaks ning meie ruumi ning liikumisvabadust piirab suur nakkuseoht. Nagu ütles omal ajal katku kohta hästi prantsuse luuletaja Jean de la Fontaine: „Kõik ei surnud, aga kõiki löi see valusalt”. Haigus ei tunne piire ega nahavärvi. Vastupidi, ta räägib meie kõigiga samas keeles – mure ja ärevuse keeles. Hoolimata sellest, et see viirus tuli hävitava eesmärgiga, ei suuda ta siiski kuidagi kahandada meie tõelist usku Jumalasse ega takistada neil, kes kõigest hingest soovivad ja ennast hoolega ette valmistavad, osa saamast armulual Kristuse ihust ja verest. Nõnda eraldab ta vaid terad sõkaldest ning näitab sügavat kuristikku hea ja kurja vahel.

Kui kogu sellele viletsusele, mis proovib maailma allutada, leidub vastu murki, siis on see eelkõige palve ja seejärel ühtekuuluvus teistega. Ühtekuuluvus, mis Ghana kardinali Turksoni sõnade kohaselt aitab meil näha teist – teist inimest, rahvast või rahvust – mitte kui vahendit millekski, vaid kui kedagi, kes on meie sarnane ja kes meiega koos võtab osa elu pidusöögist. Pidusöögist, millest Jumal on kutsunud osa saama kõiki inimesi.

See elu pidusöök ongi paasa ja tema salasus, milleks on and ja teenimine. Just selles peitub suur uudsus, mida pakub meile täna hommikul jumalik Ülestõusnu. Uudsus, mida me ei saa ise välja mõelda ega avastada. Uudsus, mis tõuseb hiilates paasaõöl hauast, on kõige kõrgem armastus ise meile täielikult ja tasuta andnud. Selle on andnud meie elav Jumal, kes on osadus, õrnus ja mõõtmatu ohverdus.

Meenutagem püha Pauluse sõnu tema kirjast roomlastele (8:38-39): „Sest ma olen veendunud, et ei surm ega elu, ei inglid ega peainglid, ei praegused ega tulevased, ei väed, ei kõrgus, ei sügavus ega mis tahes muu loodu suuda meid lahutada Jumala armastusest, mis on Kristuses Jeesuses, meie Issandas.”

Just seda kuulutab kirik täie veendumusega täna hommikul: ta kutsub meid kõhklemata tähistama surma surmamist ja igavese elu algust, sest üles on tõusnud Kristus, meie vanemate Jumal, kes ainsana suutis võita kurja vastupanu ja kuivatada meie pisarad. Ainult Tema võib kiskuda maha katte ja näidata, et kurja võim on võidetud. Ainult Tema teab seda saladust, sest on tõsi, et Issand Jeesusel, surma võitjal, on ainult üks soov: anda ikka ja alati meile, keda Ta armastab, oma elu. Kuulutagem seda valjul ja kindlal häälel: ei ole suuremat armastust!

Armsad vennad ja õed!

Ärge kartge enam midagi, sest Kristus võitis surma. Kui me usume Temasse, siis me näeme elu, me laseme seda teistel näha ja avastada ning jagame seda teistele.

Tõesti on üles tõusnud!

Issanda ülestõusmispühal
19. aprillil 2020

† Stefanus,
Tallinna ja kogu Eesti metropoliit,
Püha Sinodi esimees

„Seesinane päev on kuulus ja püha päev; kõigi pühade püha ja kõigi rõõmude rõõm.”

Kristus on üles tõusnud!

Pühitsetud valitsejad Tartu piiskop Eelija ning Pärnu ja Saare piiskop Aleksander, meie südamele armsad Saaremaa skiiatülem ja nunnad, kallid vennad ja õed Kristuses, meie püha Eesti kiriku liikmed!

„Kõigi pühade püha”... just nii rõhustab tänase kaanoni kaheksas laul seda, et paasa on kirikuaasta kõige kesksem ning olulisem püha. Kristus on üles tõusnud, hüüame me rõõmsalt. Nüüd on kaunis paasa, Issanda paasa, helge paasa, valguse salasus, mida Kolgata pimedus ei suutnud kustutada.

Vanemate palved toidavad laste palveid

Sel suure paastu ajal nõuavad paast ja palve meilt täielikku pühendumist. Paastumine ja palve on hinge ja keha puhastamise ning taeva poole kasvamise abinõud. Täpsemalt, kui me palvetame, siis jätame kõrvale kõik selle maailma mured ning pöörame oma südame Issanda poole.

Perekondlik palve kodus ikooni ees lubab vanematel anda lastele edasi Issandaga kohtumise maitse. Lastel on eriline võime kohe tajuda, kui isa või ema ei ole hingega palve juures. Täpsemalt öeldes, oluline pole terve perega pühakuju ette kogunedes „palve ära lugeda”, vaid saada osa palvest kui Jumala annist.

Parim vanemlik eeskuju lastele neid palvetama õpetades on see, kui vanemad pühendavad ennast ise täielikult palvele. See on peamine ja asendamatu alustala: vanemate palve, mida loetakse üheskoos oma laste ees, avab tee palveks, mida lugeda koos terve perega. See on tee perekondliku palveni, kus igaüks leiab end võrdsena Issanda ees.

Oli kord ema, kellel ei õnnestunud õpetada oma peret õhtupalvet lugema. Ta otsustas, et palvetab siis üksikooni ees. Teised pereliikmed hakkasid aga temaga tasapisi ühinema. Sellisel diskreetsel viisil, austades oma mehe ja laste veendumusi, suutis too ema palju

enamat kui saavutada lihtsalt vaikus, et kõik saaksid rahulikult palvetada: ta suutis saavutada selle, et kõik tema pereliikmed olid üksteise kõrval põlvili, et vastu võtta Kristuse eluandvaid sõnu.

Samuti ei suuda me kunagi öelda, kui palju üks isa, keda ümbritsevad tema lähedased ning kelle pilk on pööratud Issanda poole, mõjutab oma laste mõttemaailma. Lastel pole paremat viisi Jumala ees käitumise õppimiseks kui näha, kuidas nende oma isa annab end täielikult Issandale. Ja kui nad koos ja ühel häälel lausuvad palve lõpus „aamen”, siis asuvad nende südamesse ehk märkamatuks need Issanda sõnad, mis ütlevad: „Kui

keegi armastab mind, küll ta peab minu sõna, ja minu Isa armastab teda ja me tuleme ja teeme eluaseme tema juurde” (Jh 14:23).

Kristlik perekond, kes ei palveta või enam ei palveta, on kui tühi kirik: kurb ja laastatud ning ilma jäetud Kristuse kohalolekust.¹

† Stefanus,
Tallinna ja kogu Eesti metropoliit

¹ Michel Martin-Prévelli järgi, Aleteia.fr 09.03.2020

Tema Pühaduse oikumeenilise patriarhi Bartolomeuse pöördumine seoses koroonaviirusega

Armsad vennad ja õed Issandas, Meie pöördume linnade kuninganna südamest, Kristuse Suure Kiriku ja Hagia Sophia linnast teie kõigi – meeste, naiste ja laste – poole nende enneolematute olude ja katsumuste pärast, millega meie kui inimkond uue Covid-19 nimelise koroonaviiruse pandeemia tekitatud ülemaailmse ohu tõttu silmitsi seisame.

Kiriku, Emakiriku hääl ei saa sellistel aegadel vaikida. Nüüdki võtavad meie sõnad vormi, mida oleme aegade vältel õppinud: liturgilise, õpetava, julgustava ja lohutava.

Me täname südamest kõiki, kes töötavad ennastohverdavalt, isegi enast ja oma perekonda unustades:

– eesliinil olevaid arste ja õdesid meie haiguse käes kannatavate ligimeste kõrval,
– uurimistöö tegijaid ja teadlasi, kes otsivad sobivaid ravimeid ja vaktsiini, et meid sellest viirusest päästa, aga ka
– kõiki neid, kes selle pandeemiaga võitlemisel aktiivselt tööd teevad.

Tei panus on hindamatu. See on andkogu ühiskonnale. See on ohver, mis väärib igati austust ja tänu.

Me kõik täname teid ja aplodeerime teile mitte ainult meie kodude akendelt, vaid igal ajal oma südamest. Meie mõtted ja palved on teiega.

Selles võitluses on meie riikidel, valit-sustel ja tervishoiuasutustel peamine vastutus kriisi haldamise ja sellest ülesaa-mise eest. Võiksime öelda, et nad on kui väejuhid lahinguväljal nähtamatu, kuid nüüdseks hästituntud vaenlase vastu. Vaenlase vastu, kes on rünnanud inim-konda.

Vastutuskoorem, mida nad õlgadel kannavad, nõuab tingimata meie kõigi koostööd. Nüüd on nii isikliku kui ka ühiskondliku vastutuse aeg.

Seepärast, kallid lapsed, palume teid sisalikult, et te järgiksite täpselt ja kannatlikult kõigi tervishoiuasutuste ja

riikide rakendatud raskeid, kuid vajalikke meetmeid. Kõik tehakse meie kaitseks, meie ühiseks hüvanguks, et viiruse levikut tõkestada. Meie vabanemine sellest hädast sõltub täielikult meie endi koostööst.

Võib-olla on mõni teist tundnud, et need drastilised meetmed õnnestavad või kahjustavad usku.

Kuid see, mis on kaalul, ei ole usk, vaid usklikud, ei ole Kristus, vaid meie, kristlased, ei ole Jumalinimene, vaid meie, inimesed.

Mei usk kasvab kindlalt meie elukorralduse juurtest. Meie usk on elav ja ükski erandlik asjaolu ei saa seda piirata või alla suruda. See, mida nüüd erakorralises olukorras tuleb piirata ja ära jätta, on inimeste kogunemised ja suured kokkutulekud. Jäägem oma kodudesse. Olgem ettevaatlikud ja kaitskem neid, kes on meie ümber. Ja seal, oma kodudes, saades jõudu meie vaimulikust ühtsusest, palvetagem kõik ja igäiks kogu inimkonna eest.

Me läbime selle aja nagu rännaku kõrbes, et jõuda töötatud maale, kus teadus Jumala armuga selle viiruse ületab. Oleme kindlad, et teadus tööpoolest jääb peale, muuhulgas ka tänu meie

palvetele. Nii et meile on hea jääda vaimus ühtseks, sellal kui jätkame võitlust meelearanduse ja pühaduse eest.

Näeme, kuidas meie ligimesed kannatavad viiruse tagajärgede all, osa aga on juba langenud ja meie seast lahkunud. Meie Kirik palub ja teeb eestpalvet haigete paranemise ja lahkunute hingede eest, aga ka selle eest, et haigusest vaevatute perekonnaliikmetel jätkuks vaprust ja jõudu.

Ka see katsumus peab läbi saama. Pilved hajuvad ja Õiguse Päike kõrvaldab viiruse surmava mõju. Kuid meie elu on igaveseks muutunud. See katsumus on meile võimalus muutuda paremaks. Edeneda armastuses ja üksmeele loomises.

Armsad lapsed Issandas, kaitsku meid meie teekonnal Issanda õnnistus koos kõigepühama Jumalasünnitaja eestpalvetega, muutku ta meie vabatahtlik eraldatus tõeliseks osaduseks ning saagu meie palveks ja sihiks väärtustama selle tähendust, et me pöörduksime tagasi tõelise, Jumalale meelepärase juurde!

Olge julged! Jumal on meiega!

OIKUMEENILISE PATRIARHAADI PÜHA SINODI AMETLIK TEADAANNE, MIS PUUDUTAB COVID-19 KOROONAVIIRUST

Oikumeenilise Patriarhaadi Püha ja Pühitsetud Sinod, mis kutsuti kokku Tema Pühaduse oikumeenilise patriarhi Bartolomeuse eesistumisel ja arutas muude küsimuste hul-

gas põhjalikult fakte COVID-19 (koroona-viiruse) kohta, tõstab pastoraalse vastutuse vaimus esile järgmist:

1. Vaatamata olukorra tõsidusele on soovitatav olla mõistlik, kannatlik ja vältida paanikat.
2. Meie Kirik on austanud ja üha austab arstiteadust. Seega julgustab ta kõiki usklikke järgima nii Maaailma Terviseorganisatsiooni ametlikke direktiive kui ka oma riigi tsiviilvõimude välja antud asjakohaseid väljaütlemisi ja õigusnorme.

3. Oikumeeniline Patriarhaat avaldab tänu kõigile, kes töötavad ennastohverdavalt igas tervishoiuga seotud valdkonnas – meditsiinis, põetamises ja teadusuuringutes –, et uuele pandeemiale vastu seista ja seda ravida.

4. Kristuse Püha Suur Kirik teab oma kahe tuhande aastase rännaku kogemustest, et Jumalik Armulaud on „vastumürk surmale”, ja püsib kindlalt Õigeusu õpetuses Püha Tänu-salasuse kohta.

5. On iseenesestmõistetav, et usk Jumalasse kui inimliku mõistuse ülendamine, ja mitte selle kaotamine tugevdab nii nagu ka eestpalve kristlase vaimulikku võitlust. Seetõttu kutsub Konstantinoopoli Emakirik oma vaimulikke lapsi kogu maailmas üles tugevdama oma eestpalveid, et see tänapäevane katsumus saaks Jumala toetuse ja valgustuse läbi ületatud.

11. märtsil 2020
Püha ja Pühitsetud Sinodi Peasekretariaadist

Katehhees

KODUNE PALVUSE KORD TAUDIAJAL

Meie pühade isade palvetel...
Taevane Kuningas (pärast paasapäha „Kristus on surnuist üles tõusnud...”) jm alguspalved (palveraamat lk 13–14).
50. (51.) psalm (lk 16).
Usutunnistus (lk 17).

Järgmine palve:
Issand, meie Jumal, Sa oled rikas heldusest ja juhid tarkusega meie elu; kuule meie palvet: Võta vastu meie meelearandus ja patutunnistus. Peata see uus taud, nagu Sa peatasid katku kuningas Taaveti päevil, sest Sina oled meie hingede ja ihude arst. Anna tervist haigetele, et nad saaksid ruttu üles oma hädaasemelt ja kiidaksid Sind, maailma Päästjat, ning hoia kõiki selle tõve eest. Õnnista ja kait-

se neid, kes armastusega ja ennast ohverdades ravivad ja aitavad haigeid haiglas või kodus. Hoia meist eemal see tõbi ja anna meile kõigile oma rahu ning täida meie süda kindla usuga sellesse, et Sina meid juhid ja kaitsed.
Sest Sina oled hea ja inimesearmastaja Jumal ja Sulle, Isale ja Pojale ja Pühale Vaimule anname meie au nüüd, ikka ja igavesti. Amen.

Kristuse surnuist ülestõusmist nähes... (lk 203).
Pühapäeva pealaul (viisi ja paastu-/paasaja korra järgi), templipüha pealaul (otsi lk 214 jj, lk 194 jj, lk 168 jj).
On kohus (lk 27).

Foto: Endel Apsalon 2017

TÕESTI ON ÜLES TÕUSNUD

Argumente Kristuse ülestõusmise poolt

Ülempreester Mattias Palli

Kindla usuga hüüame paasaõöl vastuseks preestri hüüdele „Kristus on üles tõusnud!” – „Tõesti on üles tõusnud!” Kuid teinekord hiilib inimese hinge ka kahtlus: kas pole see äkki pelgalt kaunis teenistus ja harjumuspärane hüüe, mis midagi ei tähenda? Ja kui nendel, kes paasarõõmust osa saavad, ei kerki kunagi mingeid kahtlusi, siis kuidas on teistega – ehk enamikuga meie ümber –, kel pole seda kindla usu nurgakivi ja järelikult ka mitte usu kõikumatut hoonet, ehk vaid mingeid siit-sealt üleskorjatud vaimsuse-idusid? Kuidas kinnitada omaenda vahel kõikuvat meelt ja veel enam teisi, kel on ehk huvi, aga kes ütlevad: „Kõik on ju ilus, küllap on kuski mingi Jumalgi, aga vaat seda, et keegi kunagi surnust üles tõusis, ma küll ei usu!”? Eks igaihe jaoks on oma viis milleski veenduda: ühele avaldavad enam mõju tundelised, teisele mõistuslikud argumentid, kolmandale miski muu. Vaatame järgnevalt mõnd ajaloolist järeldust, mida pühakirja tunnistuste põhjal võime teha meie Issanda ülestõusmise kohta. Ehk on see abiks neile, kes kahtlevad või ei usu, kuid on ometi avatud meele ja oskavad põhjendatud algusest edasi mõelda.

Kõigepealt peab märkima, et erinevalt paljudest vanaaja sündmustest pajatavatest kirjalikest allikatest on Kristuse ülestõusmisest rääkivad lood – neli evangeeliumit ja apostel Pauluse kirjad – toimunud sündmusele väga lähedased. Kui meie Issand suri ristil ja tõusis üles umbes aastal 30, siis Pauluse kiri korintlastele, mis sellest jutustab, on kirjutatud vahemikus 50–58 ehk vähem kui 20 aastat pärast seda. Paljudest vanaaja suurtest juhtumistest – nagu Aleksander Suure vallutusretked või Caesari tapmine, milles kummaski vist küll keegi ei kahtle – pajatavad esimesed kirjalikud allikad on enam kui sada aastat neist sündmustest hilisemad. Samas pole mitte üksnes kiri korintlastele, vaid ka evangeeliumid enamiku uurijate arvates sündmusele küllalt lähedased, 30–70 aastat pärast ülestõusmist. Ja kaudsest võib järelda muudki. Tolle aja nii juudi kui ka kreeka-roomsa ühiskonnas ei peetud naisterahvaid usaldusväärseteks tunnistajateks. Ometi räägivad evangeeliumid üksmeelselt, et just

salvitoorjad naised avastasid tühja haua ja said osa ülestõusnu esimestest ilmumistest. Kuid 1. korintlaste kiri ei maini ülestõusnuga kohtunute seas mitte naisi, vaid apostleid: Peetrust, Jaakobust ja siis ühtteistkümmet jüngrit (1Kr 15:3-7). On tõenäoline, et kirjutades Palestiinast kaugel elavatele, esimesi kristlasi mitte tundvatele ja oma kultuurilisi eelarvamusi omavatele Korintose kristlastele, jättis püha apostel naised teadlikult mainimata, et tunnistust ülestõusmisest kindlaksmuuta. Seega pidi lugu olema talle juba ammu tuntud ja ta pidi olema jõudnud teha järelduse, et kõigile pole mõttekas rääkida esimestena tühjale hauale jõudnud naistest, sest see tekitanuks pigem kahtlusi. Nõnda oli siis ülestõusmissõnumit jõutud juba „lihvida”. Tõenäoselt sai püha Paulus sellest otse allikatest kuulda juba u aastal 35, kui ta esimest korda kohtus algkiriku „sammaste”, Peetruse, Johannese ja Jaakobusega (Gl 1:18).

On ka muid tõendeid, et ülestõusmislood on vägagi varased ja ehtsad. Nende puhul torkab silma suhteline lihtsus ja vahetus, neis pole näiteks kuigivõrd Vana Testamendi tsitaate. Kristuse ülestõusmist ei seostata neis usklite ristimise ega üldise ülestõusmisega viimisel päeval. See kõik osutab, et neid lugusid pole jõutud kuigivõrd lihvida ega täiendada.

Kuid vaatame kolme põhilist ülestõusmise kinnitust: need on tühi haud, ülestõusnu ilmumised ja jüngrite kindel usk Issanda surnuist ülesärkamisse.

Kõigepealt esimesest: miks oli Jeesuse haud tühi? Kui salvitoorjad ja jüngrid oleksid tulnud valele hauale või oleks Kristuse surnukeha pandud ühishauda või jäetud kuhugi röövlomade-lindude saagiks, siis piisanuks sellest ülestõusmissõnumi ümberlühkamisest. Sama kehtib ka juhul, kui Rooma võimud või juudi omavalitsus oleksid surnukeha hauast ära viinud. Kuid meil pole ühtki teadet millegi sellise kohta; ka vaenulikud juudi või Rooma allikad ei kasuta seda argumenti. Mõned uurijad väidavad, et lood haua pitsereimisest ja valvuritest on kristlaste välja mõeldud. Kuid välja mõeldud (nende arvates) on need ikkagi selleks, et ümber lükata juttu, et jüngrid viisid surnukeha mujale. See pole jällegi tõenäone, sest jüngritest said andunud usukuulutajad, kes enamjaolt ka surid oma usu eest. Muidugi, keegi juhuslik hull või naljamees või kes tahes võis mingitel teadmata põhjustel surnukeha varastada. Kuid vähemalt juutidele oli laip roojane ja hauarahu püha (tõsi, pool aastat kuni aasta pärast matmist võeti luud haudadest välja, ent see on midagi muud). Olnuks tegu vale hauaga, siis oleks keegi ikka lõpuks õige kätte näidanud. Ka väide, et Jeesus ristil vaid minestas ja hiljem üles ärkas, ei kannata kriitikat. Roomlased tundsid tapmise kunsti väga hästi ning kõik vigastused, mida Jeesus pidi kannatama, oleksid nõudnud nädalaid või kuid toibumisaega – ent Jeesus pidi olema küllalt tugev, et hauast välja murda ning teda nähti täiesti normaalses olekus juba ristilõõmisest ülejõrgmisel päeval.

Teiseks on ülestõusnud Kristuse ilmumised. Neid võiks esmapilgul liigitada hallutsinatsioonideks, läinud päevade ärevusest ja traagilistest sündmustest pingul närvide

sünnitisteks. Selliseid väiteid on raske lõplikult ümber lükata (nagu ka tõestada). Kuid ülestõusnud Issanda ja seotud asjaolude kirjeldused pole evangeeliumites kuidagi ebamäärased, segased ega mingite fantastiliste üksikasjadega võrdsitatud. Vastupidi: need on konkreetsed ja loogilised, ehkki neis on peidus midagi tavakogemusest hoopis erinevat („Eks meie süda põlenud meie sees?” Lk 24:32 jt.) Need ilmumised kestsid mõne aja (kirikupärimuse järgi 40 päeva) ja siis lakkasid – kui Pauluse natuke teistmoodi kohtumine Issandaga välja arvata. Miks poleks need viirastused võinud kesta kauem, nagu paljudel vanematel ja uuematel mitmesuguste asjade „nägijatel”? Teiseks ilmus Kristus evangeeliumite järgi korraga üheteistkümmele õpilasele, Pauluse pärimuse järgi aga koguni viiesajale vennale. Huvitav, kuidas nägi nii mitu inimest ühekorraga sama hallutsinatsioonit? Muuseas, tol ajal tunti väga hästi mitmesuguseid nägemusi ja surnute ilmumisi. Aga keegi ei väitnud, et sellepärast on mõni lahkunu ihulikult üles tõusnud!

Mõned arvavad, et küllap oli jüngritel häbi, et nad jooksid Jeesuse kinnivõtmise järel pakku ja salgasid Ta maha ning pärast tekitas nende alateadvus kujutelma kohtumisest oma Õpetajaga, kes oli elus ja rääkis nendega. Aga jällegi, rääkimata sellest et vaevalt sellised nägemused oleksid nii mitmel inimesel korraga tekkinud (ja just naisjüngrid, kes ei olnud peitu pugenud, said ülestõusmissõnumi esimesena!), polnuks selle kõige juures vaja juttu tühjast hauast ja ihulikust ülestõusmisest – nagu allpool näeme, ei olnud juutidele kaugeltki võõras kujutlus surnuvaimudest ja nende nägemisest.

Mis seletab jüngrite ja teiste varaste ristiinimeste kindlat usku Kristuse ülestõusmisest? Kas see oli miski, mida tolle aja usklikud juudid oleksid Messiasist oodanud? Juudid polnud ülestõusmisest sel ajal sugugi ühel meelel. Saduserid eitasid seda vist üldse. Variserid uskusid kõigi surnute ülestõusmist aegade lõpul ja Iisraeli taastamist. Vahepealsel ajal arvasid nad surnuid olevat ilmselt mingis vaheseisundis (vrd Trk 3). Kuid tundmata polnud ka ilmselt kreekamõjulised kujutelmad puhtvaimsest olekust pärast surma või (vagade) inimete muutumisest ingliteks või taevakehadeks. Nagu näeme, peeti vanglast pääsenud Peetrust ingliski (Ap 12), s.o arvatavalt tema kaitseinglit, viirastust vms.

Kristuse surma järel oleksid jüngrid võinud vabalt väita, et nad on suhelnud tema vaimuga, et neile on ilmunud Jumala juurde auhiilgusse tõstetud Õpetaja, kelle ihu lebab rahulikult hauas, aga midagi sellist polnud. Muuseas, ülestõusnu ilmumised (välja arvatud Paulusele) olid selles mõttes üsna tavalised, et Kristus ei hiilanud taevases valguses ega olnud ümbritsetud inglitest vms. Ta oli küll muutunud, võis tulla läbi lukus uste ja jälle äkitselt kaduda, kuid Ta oli väljanägemiselt siiski tavaline inimene.

Uurijad pole leidnud ühtki teadet selle kohta, et tolleaegsed juudid oleksid uskunud, et Messias peaks surema (rääkimata ülestõusmisest). Messia riik võis tulla enne üldist ülestõusmist, aga tema isiklikust, teistest varasemast surnuist ärkamise ei kuulunud

küll nende ootuste juurde. Tõsi, kristlased leidsid Vanast Testamendist küllalt ennustusi Kristuse ja Tema ülestõusmise kohta, kuid seda ennekõike pärast seda sündmust ennast (vrd Lk 24:44-45 – alles ülestõusnu ise avab oma õpilaste mõistuse kirjadest aru saama!). Õpilased oleksid võinud jääda mingi „vaimustatud” arusaama juurde oma Õpetajast või siis, nagu tegid end Messiasiks kuulutanud vabadasvõitleja Galilea Juuda järgijad, hakata pidama Messiasist mõnd Jeesuse sugulast – näiteks Tema kasuvenda Jaakobust, kel oli oluline osa algkoguduses, kuid keda keegi ei asetanud Kristusega samale pulgale.

Väga raske on seletada, miks hakkas üks rühm juute kuulutama surnud ja ülestõusnud Messiat – kes oli „juutidele ärrituseks ja kreeklastele totruseks” (1Kr 1:23). Juudid ei oodanud kindlasti sellist Messiat ning mittejuutidele oli taoline kuju üldse võõras; pigem oleksid nad saanud aru kas näiliselt inimesena ilmunud jumalusest või siis mingist filosoofist-imetegijast.

On veel üks näiliselt kõrvaline, kuid tegelikult väga kõnekas seik: pühapäeva pühitsemine. Me teame, kui agarad olid ja on juudiõpilised pidama hingamispäeva, sabbatit, ehk meie mõistes laupäeva. Kuid ristirahvas on juba väga varakult ja üldiselt läinud üle järgmise „nädala esimese päeva” tähistamisele, sest seda seostati Issanda ülestõusmisega. Sellele pole muud seletust kui mingi varajane, väga tugev ja konkreetne kogemus – kõigi eelduste kohaselt kogemus tühjast hauast ja ülestõusnud Jeesuse ilmumistest.

Muidugi, Issanda Jeesuse Kristuse ülestõusmine, nagu ka üldine ülestõusmine aegade lõpul, on midagi, mis ületab inimese tavakogemust. See on sündmus, mis iseenesest ei allu (ajaloo)teaduslikule uurimisele – „nende eest, kes kõike tahavad läbi uurida, on imed varjule pandud, aga neile, kes saladust usuga kummardavad, on nad avalikuks saanud” (5. viisil pühapäeva kiitusstihhiiradest). Viimase tsitaadiga ei taha me heita varju tõsise uurimistööle, isegi kui see jääb ülestõusmise tõepärasuse osas kahtlevale seisukohale. Pigem tahame rõhutada igasuguse inimliku vaate piire: mida tähendab surnuist üles tõusma, mis on igavene elu – selle kohta ei oska maine teadus midagi öelda. Isegi pühakiri ja usuõpetus kõnelevad sellest vaid inimkeele võimaluste piires ja enamjaolt kujundites.

Kuid olulisem on miski muu. Ülestõusmise n-õ sisuline pool jääb küll maisele mõttele kättesaamatuks, kuid tema „jälg” näeb ka selles maailmas. Haud leiti olevat tühi; ülestõusnu ilmus naistele ja jüngritele ning loendamatud inimesed nii siis kui ka hilisemates põlvkondades hakkasid ülestõusmisest uskuma. Neid asju saab (ajaloo)teadus uurida. Mis järelduse keegi teeb, on iseasi: mõni ütleb, et noh, kõik on nõnda, aga surnud ju ei saa üles tõusta! Teine aga vaatab neid tõsiasju ja teeb usuhüppe nagu jüngrid ja kõigi aegade kristlased. Ent sellest peale algab juba teine lugu, püüdmine sinna, et olla Kristusega koos üldises ülestõusmisest.

PAASTU VAIMSUS

Abba Joosep küsis abba Piimenilt: „Kuidas peab paastuma?” Abba Piimen vastas: „Ma soovitan paastujal süüa iga päev pisut, nii et kõht täis ei saaks.” Abba Joosep küsis siis: „Kui sa olid noorem, abba, kas sa mitte ei paastunud kahe päeva kaupa?” Ja vanake vastas: „Tegelikult ka kolme või nelja päeva või nädalagi kaupa. Kõike seda on isad proovinud ja nemad olid tugevad, aga on leidnud, et parem on süüa iga päev, kuid pisut. Nad on meilegi õpetanud käima kuldset keskteed, sest nii on kõige kergem.”

Korra läks kaks venda vanakesele külla. Vanake ei söönud aga mitte iga päev. Kui ta nägi vendi, võttis ta nad rõõmuga vastu ja ütles: „Paastumisel on oma palk, aga kui sööd armastuse pärast, täidad sa käske, sest sa loobud omaenda tahtmisest ja rõõmustad teisi.”

Vend ütles vanakesele: „On kaks venda. Üks püsib vaikselt oma kongis, paastub vahel kuus päeva korraga ja elab karmide eeskir-

jade järgi. Teine aga hooldab haigeid. Kumb neist on Jumalale meelepärased?” Vanake vastas: „Paastugu keegi kuus päeva nädalas või riputagu end kasvõi ninapidi üles, ei ole ta võrdne sellega, kes hooldab haigeid.”

Oli keegi, kes elas suures kasinuses ega söönud leibagi. Ta läks üht vanakest vaatama. Sinna juhtus tulema ka palverändureid ja vanake pakkus neile lihtsat lõunat. Kui nad siis koos sööma istusid, võttis paastuja-vend vaid ühe hautatud oa ja näris seda. Kui nad lauast tõusid, kutsus vanake venna kõrvale ja ütles: „Vend, kui sa tuled kellelegi külla, ära lase oma eluviisil välja paista. Tahad sa aga oma eluviisi järgida, püsi kongis ja ära tule välja.” Vend sai öeldust aru ja edaspidi, kui ta kellegagi koos oli, tegi nagu teised.

Ühest vanakesest räägitakse, et ta paastus korraga seitsekümmend nädalat, süües vaid korra nädalas. Ta küsis Jumala käest mingi pühakirjakoha tähendust, aga Jumal ei vastanud talle. Siis ütles vanake iseendale: „Ennäe, ma olen näinud nii palju vaeva, aga pole edasi jõudnud. Ma lähen parem ja küsin oma ven-

nalt.” Kui ta oli välja minemas, saatis Issand tema juurde ingli, kes ütles: „Seitsekümmend nädalat paastumist ei toonud sind Jumalale lähemale. Aga nüüd, kui sa oled saanud küllalt alandlikuks, et minna oma vennalt küsima, saadeti mind sinu juurde selle kirjakoha tähendust seletama.” Siis ingel seletas vanakesele kirjakoha lahti ja läks ära.

Üks vanake ütles: „Kunagi ma mõistsin hukka munga, keda nägin suure paastu ajal piima joomas. Ta tegi seda nii tihti, et ma mõtlesin: „Ta ei hooli üldse kasinusest!” Aga mina olin see, kes oli unustanud vaimuliku elu reegli, et süüdistada tuleb vaid iseend, teisi aga vabandada. Hiljem sain ma teada, et see munk oli haige ja pidi oma arstirohtude juurde piima jooma. Nii õppisin ma mitte kedagi karmelt hukka mõistma.”

Abba Lott läks abba Joosepi juurde ja küsis: „Abba, ma pean jõudumööda jumalateenistusi, paastun veidi, palvetan, mõtisklen ja elan vaikuses, puhastades oma mõtteid, nagu jaksan. Mis ma veel peaksin tegema?” Vanake tõusis püsti, tõstis käed taeva poole ja tema

kümme sõrme muutusid otsekui leegitsevateks küünaldeks. Ja ta ütles: „Kui sa tahad, võid muutuda üleni tuleks!” (Gerontikonist)

Tõeline paastuja on see, kes hoiab end iga roojase mõtte eest. Ta seab kasinuse reegliks oma keelele ja hoiab seda tühja lobisemise, roppude sõnade, laimu, hukkamõistmise, meelitamise ja iga muu kurja kõne eest. Tõeline paastuja hoiab end ka viha, raevu, õeluse ja kättemaksu eest ning üldse igasuguse kurjuse eest.

Paastugu su meel tühjatest mõtetest, su mälu kurja meelespidamisest, su tahe pahadest soovidest, su silmad õelast pilgust ja tühjate asjade vaatamisest, su kõrv roppude laulude ja tagarääkimise kuulamisest, su keel laimust, süüdistamisest, jumalateotusest, valet, pettusest, roppustest ning igast tühjast ja vastikust jutust, su käed löömisest ja varastamisest, su jalad pahategudele tõttamisest. Pöördu kurjast ja tee head! (Vaga Süüria Efrem)

KLIMAPAAST

Ülempreester Mattias Palli

Tundub, et apostlik-õigeusk vaatab nii mõneski mõttes ennekõike tagasi, minevikku. Meie kiriku õpetus, kord, tavad ja muu on põhjoontes välja kujunenud I aastatuhandel. Paljud leiavad, et õigeusu võlu ongi selles, et ta on vanapärase, muutumatu; astudes meie pühakotta astutakse otsekui Bütsantsi aega.

Ühtpidi see nii on, teistpidi mitte. Isegi kommete osas on meil paljut, mis on vaid paarsada aastat vana. Kuid peamine on muu: kogu meie jumalateenistust, õpetust ja vaimulikku tegevust läbib sirutumine aegade lõpu, uuenenud maailma poole. Meie kiriku teenistuste salapärase pidulikkus pole mitte niivõrd Bütsantsi õukonnakommete matkimine, vaid meeldetuletus igavesest kuningriigist, tulevast ajast. Kasutades sarnasust maisel kunin-gakojaga riitustega, tahetakse osutada tõelisele kuningavalitsusele, Kristuse tulevasele riigile. Seepärast oleme kirikus korraga otsekui kolmes ajas: minevikus, meenutades ja läbi elades Vana ning Uue Testamendi sündmusi ja pühade elusid; tulevikus, taevariigis, millele Vana Testament vihjas ja mille meie Issand oma tulekuga sisse seadis, ehkki veel keset seda vana maailma. Kuid me oleme siiski ka käesolevas hetkes, omas ajas, selles paigas ja ruumis, kuhu Jumal on meid pannud; ehk palju enamgi kui kiirustav inimene, kes oma mõtetes elab kogu aeg läbi möödunud ja mu-retseb tuleviku pärast. Niisiis asume kiriku pühadel teenistustel, omaenese palvetundidel ja kogu vaimulikku elu harjutades „tihen-datud” ajas, ükskõik, kas seda alati tajume või mitte, keset otsekui avanenud aega, milles muistne minevik ja kauge tulevik on üheskoos kohal meie nüüdishetkes. Aja keskmes seismine on armu seisund, sest saame pisutki ületada selle maailma kaduvust, meie aja hal-lastamatut kulgu närtsimise, surma ja hävin-gu poole.

Kuidas see kõik puudutab pealkirjas osutatud teemat? Kohe näeme. Kõigepealt, me ei ela oma kirikus, nagu mõned kõrvalseisjad (ja kiriku liikmedki) vahel väidavad, ainult minevikku vaadates. Iseenesest poleks ka see ainult lahtiselt: vanad rahvad, tradit-sioonilised kultuurid on enamasti asetunud oma ideaalid just minevikku, kuldajastusse. Mingis mõttes teeme seda tänapäevalgi: kas ei kuule tihti ütlemist, et enne oli ikka parem elada! Kuid peamine pole see. Nagu eespool öeldud, vaatame kirikus tulevikku ja mitte selle maailma olukorra mõttes mõne aas-ta, aastakümne või -saja taha, vaid maailma olukorda tema lõplikus, taastatud, uuenenud kujul, aegade lõpus.

Ent seda tehes oleme ikkagi keset oma kaasa-aega. Kristlus pole idealistlik-utopistlik mõt-tesuund, loodud maailma eitav usund. Krist-lus on ennekõike lihakssaamise usund, milles meie maailmal, selle ainel ja ka ajal on oma koht, hoolimata maailmale löödud pattulan-gemise ja kaduvuse pitselist. Niisiis elame ka oma ajas ega ole hoolimatud selle murede ja vajaduste vastu, ehkki vaatame aegade algusse ja samas ka lõppu. Meile on olulised ka need küsimused, mis meie ajal õhus on, mis panevad inimesi muretsema, mille üle arutatakse ja vaieldakse ja mille nimel tegutsetakse.

Selle pika, ent vajaliku sissejuhatusega jõua-me nüüd asja enda juurde. Teema, mis on praegu üleval, mille üle väga palju kõneldak-se, mida kardetakse paanikani välja, mida ka vihastel eitatakse ja teiselt poolt kinnitatakse, on kindlasti kliimakriis, mure inimtekkelise järsu ilmastikusoojenemise pärast. Siinkohal ei ole meie pädevuses otsustada, kui tõsine see kriis on, kui palju selles on osa inimese tegevusel ja kui palju annab selle leevenda-miseks või ärahoidmiseks üldse teha. Millest tahame kirjutada, on see, kuidas apostlik-õi-geusuline kristlane, kes pole kuski vastutavas ametis, peaks nendele kriisihoiatustele rea-geerima, mida mõtlema ja tegema.

Kõigepealt, ega me usugi, et maailm igaves-ti kehtaks. Pühakiri räägib selleks liiga pal-ju maailma lõpust. Kristlane ei peaks seda kartma – õigupoolest küll enamik meist vist ei saa sellist tohutut muutust, mille eel käib palju vaeva ja õnnetusi, päris külma kõhuga võtta –, kuid me teame, et kui „taevad põle-des lagunevad ja algained lõõmates ära sul-lavad... ootame töötuse järgi uusi taevaid ja uut maad, kus elab õigus” (2Pt 3:12-13). Me püüame oma pattude ja usunõrkuse kiuste Jumala abiga sinnapoole, et oleksime valmis uuenenud maailmas elama. Samas ei tea me seda päeva ja tundi (Mt 24:36) ning igasu-guseid ilmalõpu kuulutusit ei tasu uskuda – nende tähtaegu on liiga palju mööda läinud! Kuid kunagi see päev siiski saabub *teste Da-vid cum Sibylla*,¹ nagu ladina kirikulaul ütleb.

Samas pole maailmalõpu paratamatus õi-gustuseks mitte hoolida meid ümbritsevast, sealhulgas loodusest ja ilmastikust. Mida suudame, seda peame tegema. Me peame ju ka aitama oma ligimest, hoidma ja päästma, kui vaja, tema elu, ehkki teame hästi, et ta on surelik, et me ei suuda kedagi igavesti elus ega terve ja rõõmsana hoida. Sarnane võiks olla ka suhtumine loodushoidu: maailm saab kunagi otsa, aga see pole õigustus loodus-varasid hoolimatult raisata või vett, maad ja õhku saastada ning kasvuhooonegaase piira-matult õhku paisata. Mida täpselt teha, seda peavad ütleva asjatundjad (kes paraku pole tihti ühel meelel). Kuid midagi saame igaüks ette võtta ja see on mõistlik ja tarvilik isegi siis, kui ka praegused ennustused kliima-muutuste kohta on üle pakutud või kui me seda protsessi enam tagasi pöörata ei saa.

Saame tegutseda viisil, mis on olemuslikult seotud kogu meie maailmanägemise ja elu-korraldusega. See on tegelikult see, mida Pühakiri ja Pärimus meile nagunii õpetavad, isegi kui harilikult teise nurga alt. Selle kesk-

mes on tänulikkus Jumalale kõige, ka Tema aineliste andide eest. Tänu pole kristlase jaoks ainult aeg-ajalt valdav tunne, vaid kogu elu läbiv suhtumine, mille krooniks on tänu-salatus, püha armulauateenistus, millel too-me Jumalale „Tema oma Tema omast”, saades vastu needsamad annid, mis on pühitsetud ja uueks saanud Kristuse lihakssaamise, surma ja ülestõusmise läbi.

Tänulikkuse teine külg on ka see, et võtame vastu, mis meile antakse, ei küsi liiga ja ole-me rahul vähesega. Seepärast käib tänuliku, euharistliku maailmasuhtumise juurde para-tamatult ka kasinuse, enesepiiramine. Kui Aadam ja Eeva sõid paradisiis keelatud vilja, siis näitasid nad sellega üles ülimat tänamatust Looja vastu, kes oli andnud neile roaks kõigi teiste puude viljad, mida oli küll ja küll mitte üksnes hädapäraseks kehakinnituseks, vaid ka ülimaks rõõmuks ja naudinguks.

Maailmas, mille väline pale on selle tänama-tuse ja ahnuse tagajärjel moondunud, on as-jad teisiti. Siin on meil palju piiranguid ja siin peame võitleva isekuse, enesele haaramise vaimuga, mis meid pattu kiskus ja jätkuvalt kisub. Üks oluline abinõu on siinjuures paast-toidu, aga ka teiste elutarviduste ja lõbustuste teadlik piiramine. Paastu eeskirjad ja tavad on välja kujunenud eeskätt inimese vaimse külje mõjutamiseks ainelise kaudu. Kuid oma aplu-se ja saamahimu piiramisel on alati mõju ka meid ümbritsevale: ligimesele, aga ka Jumala loodule. Õigesti paastudes tabame otsekui kaks kärvest ühe hoobiga: puhastame armu toimel oma sisemust kirgedest, mis on kogu selle kaduvuse varju maailma peale toonud, ja samas aitame vähem tarbides loodut ka otse-selt. Jah, seda on õige pisut, aga iga panus on oluline, kui mitte oma tuntuvalt mõjult, siis igatahes selles mõttes, et oleme õigel teel ja anname head eesküju teistele, ehk ka nen-dele, kellest sõltub rohkem kui meist.

Siinkohal ei lasku me paastueeskirjade üksikasjadesse peale tõdemuse, et ka ilmalikud

asjatundjad rõhutavad loomsete toiduainete piiramise olulisust. Pigem tuletame meelde, et toitumisjuhiste ja muu sellise taga on laiem üleskutse vähemale tarbimisele, kasinamale eluviisile, vähemaga rahulolemisele. Liigtarbimine, pidev rohkema ja parema taga ajamine on otseselt tänapäeva ökokriisi ja ka paljude sotsiaalsete probleemide peamisi põhjusi. Piirates tarbimist nii otseselt paastueeskirju

järgides kui ka vähem osteldes, reisides jne aitame loodust ja võitleme iseenda sees sellega, mis on kõige või vähemalt palju kurja juur.

Kasinusel ja tarbimise piiramisel on tänapäeval ka oluline usukuulutuslik lisatoime. Nii mõnigi, kes peab meie kirikut (või usku üldse) ajast-arust olevaks ja tänapäeva eluga mitteseostuvaks, märkab imestusega,

et need, keda ta pidas vaid palveid leelutavateks ja oma naba vahtivateks minevikku tardunud müstikuteks, tegelevad eesotsas pühima patriarhi Bartolomeusega nii ideelisel kui ka praktilisel tasandil meie aja kõige põletavamate probleemidega. Ehk juhib just see mõne ka aru saama, et kõik meie mured, sealhulgas keskkonnakriis, on põhiolemuselt vaimulikud, nii nagu ka nende lahendused.

Pidagem siis toidu- ja tarbimispaastu muuhulgas ka selle ajendiga, et teeme midagi kliimakriisis vaevleva loodu heaks. Ja kui see kriis ei peakski osutama nii tõsiseks, kui arvatakse, on oma ahne tarbimise piiramine igal juhul õige tänulikkuse väljendamiseks Looja vastu, ahnuse kammitsemiseks ja ka loodu hoidmiseks.

EAÕK TEOLOOGILISE INSTITUUDI ARENG NING KOOSTÖÖ VOLOSE TEOLOOGILISTE ÕPINGUTE AKADEEMIAGA

Tauri Tõlpt,
EAÕK Teoloogilise Instituudi dekaan

Meie kiriku teoloogilise instituudi koostöö Volose teoloogilise akadeemiaga sai selgepiirilise alguse, kui Tallinna ja kogu Eesti kōrgestipühitsetud metropoliit Stefanus allkirjastas 18. oktoobril 2019 kahe õppeasutuse vahelise koostöömemorandumi. Et see aga ainult paberile ei jääks, viibisin ma EAÕK Teoloogilise Instituudi vastse dekaanina 9. kuni 13. detsembrini Voloses, kus akadeemia juhataja Pantelis Kalaitzidisega sai paika pandud juba detailsem koostööplaan.

Kuigi paljud mõtlevad Volose Teoloogiliste Õpingute Akadeemiast kõneldes teoloogilisele kõrgkoolile, on tegemist hoopis teoloogi-

gilise uurimiskeskusega, mis korraldab regulaarselt rahvusvahelisi teaduskonverentse. See on keskus, kuhu koonduvad maailma parimad õigeusu teoloogid ja akadeemikud, kes on huvitatud just küsimustest, mis puudutavad tänapäeva moodsat maailma ning sellega kaasnevaid fenomene. Baseerudes iidsetel õigeusu pärimusel, käsitleb Volose Akadeemia alates sekularismist, multikultuursusest ja rahvuslusest, lõpetades fundamentalismi, globaliseerumise, inimõiguste, loodushoiu ning naiste rolliga õigeusu kirikus. Oluline on siinpuhul ka teada, et kogu tegevus toimub kohaliku (Demetriase ja Almyrose) metropoliidi Ignatiose õnnistusel, kelle territooriumil asub ka meie Saaremaa skiiita emaklooster.

Minu viiepäevase visiidi raames, millest kolm viibisin Volosel, tekkis võimalus põgusalt suhelda metropoliit Ignatiosega, kohalike vaimulike ja teoloogidega, ning anda ka pooleteist tunnine intervjuu kohaliku raadiojaamas, kus sai räägitud nii Eestist kui ka meie kirikust. Kuid eelkõige tähendas igapäevane töö keskuse väljaannete läbivaatamist, et tekiks ülevaade teemaderingist, mida akadeemia on senimaani käsitlenud. Üks osa nendest väljaannetest on nüüdseks jõudnud ka EAÕK kirikukeskuse raamatukogusse. Koostöös Volose akadeemia juhataja Pantelis Kalaitzidisega sai kaardistatud lai võrgustik erinevaid õppejõude, kes saaksid meid potentsiaalselt teoloogilises haridustöös aidata. Veebruarikuus käis Eestis professor Pantelis Kalaitzidis ise, kes andis loengu teemal „Õigeusk ja modernism“. Antud loenguseeria peaks olema sügisest lülitatud valikainena Usuteaduse Instituudi õppekavasse.

Veebruaris algas meie instituudis õigeusu õpetooli kevadsemester, kus peale meie tuntud isa Grigorios Papathomase kanoonilise- ja

kirikuõiguse loengutele pidi märtsikuus tulema patrologia loenguid andma osale meist tuttav isa Damaskinos Olkinuora. Seoses koroonaviirusega oleme õppetöö korralduses äraootaval seisukohal ja edasine tegevus toimub vastavalt olukorrale. Koostöös Volose Akadeemiaga on aga sügissemestri plaanides õigeusu eklezioloogia loengud teoloog Dimitris Batherlloselt, kes on oma teaduslike avastustega kogunud tunnustust ka rahvusvahelisel tasandil. Muidugi jätkavad nende uute nimedega koos meile juba tuttavaks saanud kohalikud ja välismaised õppejõud.

Paljud lugejad on ilmselt juba mõistnud, et oleme kiriku oluliseks prioriteediks seadnud teoloogilise haridustaseme tõstmise. Meie eesmärk pole seega lihtsalt EAÕK vaimulikandidaatidele ja muudele kirikutöö tegijatele põgusa teoloogilise hariduse andmine, vaid tee avamine tõsisemale vaimulikule teadustööle, mis annaks võimaluse meie kirikust võrsuvate teoloogide pealekasvuks. Kui varasemalt pidid õigeusu teoloogias kõrgemaid tasandeid püüdlema Eesti õigeusklikud paratamatult välismaale õppima minema – võimalus, mida huvilistele endiselt pakume –, siis loodetavasti saame peatselt neid võimalusi osaliseltki ka omal maal pakkuda. Koostöös Volose Akadeemiaga on tulevikus plaan avada Eestis rahvusvaheline õigeusu magistrantuur, mis koos traditsiooniliste teemadega spetsialiseeruks tugevalt ka moodsa ajastu väljakutsetele ja küsimustele. Magistriõpe oleks õigeusu maailmas ainulaadne, millest saaks kasu nii EAÕK kui ka Eesti ühiskond tervikuna.

Need ja paljud teisedki ideed on praegu veel suuresti mõtte tasandil, kuid Jumala armus ning meie endi initsiatiivi ja tegevuse korral on kõik teostatav, ning esimesed sammud selles suunas juba astutudki. Oluline on siin

aga teada, et meie kirik pole nende mõttega sootuks mitte ükski. Mind hämmastas Volose Akadeemiat ja ka Ateena Ülikooli külastades sealne kirglik initsiatiiv ja tahe meie kirikuga haridusalast koostööd teha. Ma ei hakka varjama, et õigeusu teologia on traditsioonilistes õigeusu maades jõudnud teatud madalseisu ning tupikusse, kust otsitakse meeleheitlikult väljapääsu. Andekad õigeusu vaimulikud ei leia enam kohta vanades õigeusu teoloogilistes õppeasutustes, kus valitseva unupojapoliitika tõttu on tõusuteel keskpärasus. Kreeka teoloogid, kelle häält on ühiskonnas alati kuulda olnud, on praeguseks jõudnud olukorda, kus neil pole suurt midagi ühiskonnale öelda. Vaid mõned üksikud entusiastid hoiavad veel viimaseid dialooge elus. Kurvaks näiteks on ka omaaegne teoloogiline hiilgus, Pariisi Püha Sergiuse Instituut, mille tegevus on sealse valitseva stagnatsiooni tõttu sisuliselt välja surnud. Antud olukord on aga loonud n-ö ajude väljavoolu, kus õigeusu maade andekad teoloogid liiguvad edasi hoopis ilmalikesse ülikoolidesse Lääne-Euroopas ja Ameerika Ühendriikides. Kuigi selliseid tendentse on ette tulnud varemgi, on praegu kaalukauss aina rohkem lääne õppeasutuste poole kaldu.

Selle kõige kirjeldamise mõte pole muidugi masendust ja kurvastust tekitada, vaid näidata, et igas kriisis peituvad omad võimalused ja potentsiaalid. Kui vana on suremas, saab asemele targata uus. Kuigi me ise seda ehk ei usu ega ole selle peale mõelnudki, tajusin ma Kreekas paljude teoloogidega kohtudes nende jutus lootust, nähes meie väikeses Eesti kirikus potentsiaali, ehk suurematki, kui meie väiksus uskuda laseks. Kas me suudame ja tahame seda potentsiaali kas või osaliselt ja väikeste sammudega täita, oleneb aga meie palve ja usu kuumusest ning meie jumalanõelise meele avatusest.

KAKS AUTONOOMIAT VÕI ÜKS?

15. juunil 2020 täitub sada aastat patriarh Tihhoni otsusest anda Eesti õigeusu kirikule piiratud autonoomia. Seoses sellega peame oluliseks teha väike ekskursi Vene õigeusu kiriku nimetatud dokumendi ajalukku ning võrrelda seda Oikumeenilise Patriarhaadi 1923. aasta autonoomiatomosega.

Ajaloolise sissejuhatusena olgu mainitud, et pärast Tartu rahu allkirjastamist muutus suhtlus Vene õigeusu kirikuga taas võimalikuks ning nõnda otsustati Eesti kiriku olukorrale lahendust otsida senise emakiriku abiga. 16. veebruaril 1920 teatab Eesti piiskopkonna nõukogu oma kirjas Moskva ning kogu Venemaa patriarh Tihhoni, et 1919. aastal on Eesti piiskopkonna täiskogu võtnud suuna täielikule kiriklikule iseseisvusele ning vennaskirikuna palub temalt kaasabi 1919. aasta täiskogul valitud piiskopikandidaadi praost Aleksander Pauluse piiskopiks pühitsemisel.

27. aprillil 1920 arutasid Püha Sinod ja Vene õigeusu kiriku kõrgeim nõukogu ühiskoosolekul endiste Pihkva piiskopkonna ja Tallinna abipiiskopkonna alade küsimust, mis moodustasid osa Eesti Vabariigi territooriumist. Ühiskoosolekul võeti vastu järgmine otsus:

1. Arvestades, et Eesti kirik asub iseseisvas riigis ja omab sisulist iseseisvust majanduse, halduse, hariduse jm valdkondades, tunnustada, et Eesti õigeusu kirik on Püha Sinodi ja kõrgeima nõukogu ühiskoosoleku 17. aprillil 1920 otsuse nr 183 kohaselt autonoomne kuni autokefaalia küsimuse lahendamiseni Vene õigeusu kiriku täiskogul.

2. Lubada sarnaselt Soome õigeusu kirikuga pühitseda kogudustes kiriklikke tähtpäevi uue (Gregooriuse) ajaarvamise järgi.

10. mail 1920 võttis Vene õigeusu kiriku püha sinod ja kõrgeim nõukogu pühima patriarhi Tihhoni õnnistusel vastu otsuse tunnustada Eesti õigeusu kirik autonoomseks. Otsuses nenditakse, et autokefaaliat saanuks anda ainult ülevenemaaline kirikukogu. Otsustest oli teatatud Eesti õigeusu kirikule 28. juunil 1920 kirjas nr 1780. Seoses Aleksander (Pauluse) planeeritava piiskopiks pühitsemisega määrab 7. oktoobril 1920 Vene õigeusu kiriku kõrgeim nõukogu täpselt ka autonoomse Eesti kiriku piiskoppide alluvuskorra: piiskopiks pühitsemisel tuleb praost Aleksander (Paulusel) lugeda ette ja kirjutada alla truudusevande, milles ta vernalikus armastuses töötab kuuletuda kõiges

ja alati Moskva ja kogu Venemaa patriarhile. Sarnane truudusevande kord pidi kehtima ka edaspidi Eesti õigeusu kirikus pühitsetavatel piiskoppidel.

Seega oli Moskva patriarhaadi 15. juuni 1920 autonoomia-akt pigem aktiks, mis lubas küll rohkem sisekorralduslikku, majanduslikku ja hariduslikku omavalitsust, kuid seda mitte kiriku juhtimises ja alluvussuhtes Moskva patriarhile. Olgu siinkohal lisatud, et Vene õigeusu kirik tõlgendab kõnealust otsust autonoomiana ja Moskva Patriarhaadi Eesti Õigeusu Kirik (MPEÕK) peab seda alusdokumendiks MPEÕK 1993. aasta autonoomiale.

Tegelikkuses ei rahuldanud aga patriarh Tihhoni 1920. aasta autonoomiaakt tollaegset Eesti kirikuvalitsust, kuna see ei arvestanud selleks ajaks taasiseseisvunud Eesti Vabariigis toimiva õigeusu kiriku hetkeolukorda ja tõsiolusid. Esimene Eesti kiriku täiskogu 18.–22. III 1919 seadis ühel häälel üles nõudmise: Eesti õigeusu kirik olgu täiesti iseseisev ja sõltumatu. Nagu näitavad hilisemad sündmused, jäid sellele põhimõttele truuks nii 1923. aasta EAÕK täiskogu kui ka 1920. aastal EAÕK ülempiiskopiks pühitsetud Aleksander (Paulus).

Mis olid selle iseseisvumisele jätkumise tagamaad? Esiteks, Nõukogude valitsusrikkondade seatud suhtlemistakistused patriarh Tihhoniaga. Teiseks, Nõukogude julgeolekuorganite toel loodud Vene uuendusliku paralleelkiriku loomine. Ning kolmandaks, patriarh Tihhoni vangistamine, mille tõttu otsustati 14.–16. IX 1922. aastal toimunud EAÕK täiskogul otsida Eesti kiriku suuremat kanoonilist tunnustamist mujalt, asudes läbirääkimistele Konstantinoopoli patriarhaadiga.

Oikumeeniline patriarh Meletios IV keeldus küll autokefaaliast, põhjendades seda kiriku väiksusega ja õigeusu kirikute kokkuleppe-

ga, et enne järgmist ülemaailmset kirikukogu uusi autokefaalseid kirikuid ei looda, kuid pakkus enda kanoonilises jurisdiktsioonis senisest laiemat autonoomiat, mis võimaldaks Eestis luua kolm piiskopkonda. Alternatiivide puudumisel otsustati pakkumine vastu võtta ja 7. juulil 1923 võeti Eesti Apostlik-Õigeusu Kirik autonoomse kirikuna Konstantinoopoli Oikumeenilise Patriarhaadi jurisdiktsiooni. 14.–16. IX 1922 toimunud EAÕK täiskogu volitusel pöördusid 17. aprillil 1923 piiskop Aleksander ja sinod oikumeenilise patriarhi poole palvega võtta EAÕK vaimulikuks kaitseks ja alaliseks kanooniliseks kirikukorraks. 7. juulil 1923 kuulutas Konstantinoopoli-Uue Rooma peapiiskop ja üleilmne patriarh Meletios IV sealse sinodi pidulikul koosolekul välja otsuse anda EAÕK-le iseseisvusakt (Tomos nr 3348, 7. VII 1923) ning võtta ta Konstantinoopoli patriarhaadi õigusalluvusse. Samasuguse tomosi sai ka Soome õigeusu kirik. 7. juulil 1923 ülendati ülempiiskop Aleksander Tallinna ja kogu Eesti metropoliidiks. Eesti kirikust saigi sisemiselt iseseisev ja omavalitsuslik kirik, Eesti metropoolia. Patriarh Meletios IV ajaloolise aktiga jõudis Eesti õigeusu kirik oma välises organiseerimises lõpusihile. Tomose järgi soovitas patriarh Meletios IV jagada EAÕK Tallinna, Saaremaa ja Petseri piiskopkonnaks.

1923. aasta tomos viitab sellele, et Moskva ja kogu Venemaa patriarh Tihhon on eraldanud õigeusu kiriku Eestis autonoomse osakirikuna ja et Eesti Vabariigis elavad õigeusklikud moodustavad nüüdsest „Eesti õigeusu metropoolia”. Seoses sellega tuleb lähtuda järgmistest põhimõtetest:

1. Metropoolia tegevus põhineb dogmadel, pühade apostlite ja kirikukogude kaanonitel ning ta hoiab kanooniliselt ühendust üleilmse patriarhitooliga. Eesti metropoolia koosneb kolmest piiskopkonnast: Tallinna, Saare ja Petseri piiskopkond. Neid võib muuta hingekarjastusel põhjustel metropoo-

lia täiskogu otsusega (nii ka sündis: tegelikest vajadustest lähtudes loodi Saaremaa asemel Narva piiskopkond).

2. Tallinna piiskop kannab nimetust Tallinna ja kogu Eesti metropoliit, kelle eesistumisel kogunevad piiskopid sinodiks. Nende kohuseks on hoida ülal kiriku õpetuslikku ja kanoonilist korda.

3. Kui sinodi moodustamiseks puudub vajalik arv piiskoppe, võib metropoliit või tema asemik kutsuda üleilmse patriarhi teadmisel sinodisse piiskoppe Soomest või teistest patriarhaadi metropooliatest.

4. Metropoliidi ja piiskoppide valimine, pühitsemine ja ametisse seadmine toimub kooskõlas kaanonite ja metropoolia seadustega. Valitud piiskopid kinnitab ametisse metropoliit, tema enda aga patriarh.

5. Kanooniliselt määratakse metropoliit või piiskopp eluks ajaks, v.a pärast omal soovil vabastamist või välja langemist. Piiskopid, kes on sinodi otsusega süüdi mõistetud, võivad kaevata edasi üleilmsele patriarhile.

6. Igal piiskopil on õigused ja kohustused, mis on määratud pühade kaanonite ja kirikupärimusega.

7. Jumalateenistustel meenutavad preestrid ja diakonid kohaliku piiskoppi, piiskopp metropoliiti ja tema omakorda üleilmset patriarhi. Patriarhilt saab metropoliit ka püha salvi.

Kokkuvõtteks tuleb nentida, et Moskva ja Oikumeenilise Patriarhaadi arusaamad autonoomiast ja autokefaaliast on erinevad. 1920. aastal oli Eesti kirik ühes arengufaasis, 1923. aastal sootuks teises olukorras.

Põhilisteks erinevusteks võib kahe dokumendi vahel tuua järgmist:

Ülempreester Ardalion Keskküla

Elu, ka kiriku elu võib näha nii tumedates kui ka heledates toonides. Püüan järgnevas heledat esile tuua.

Pärnu Issandamuutmise kirik saab sel aastal saja viieteistkümnenda aastaseks. Olime veidi kiirustavad ning võtsime selle tähtpäeva pühitsemise ette juba eelmisel aastal. Me ei tulnud selle peale, et kui kiriku valmimise aasta oli 1904, täitus esimene vanuseaasta 1905. aastal. Nõnda on põhjust tähtpäeva ka aastal 2020 meenutada.

Kavatsen möödunud aasta sündmust meenutada üldisemas teemaväljas: kogu meie Kiriku autonoomiast mõeldes.

Nimelt: kuniks kirikurahvas suudab koguduste ühistegevuses lisaks harjunud kirikuskäimistele ka muid Jumalale ja inimestele meeelpäraseid pühasündmusi korraldada, on meie Kiriku iseseisvuse õigus ja jõud end

tõestanud. See teema võiks kirikuinimesele oluline olla.

„... sest kellel on, sellele antakse, ja tal on rohkem kui küllalt, aga kellel ei ole, sellelt võetakse ära seegi, mis tal on” (Mt 13:12).

Asi on nimelt selles, et koguduste-sisestest sündmustest ei piisa. Tänapäeval on inimeste kaugenemine üksteisest tuntav – on vaja kogu Kirikut ühendavaid ideid ja ettevõtmisi.

Mida tahan Pärnu kiriku 115. aastapäeva tähistamise näitel esile tuua?

Korraldasime lisaks Issandamuutmise püha jumalateenistustele **kirikliku perepäeva**, kuhu kutsusime osalema kõigi meie Kiriku koguduste inimesi, noori ja vanu. EAÕK täiskogul jagasime vaimulikele ja ilmikutele kutsed, milles oli märgitud lisaks teenistuse andmetele ülevaade võimalikest ühistegevustest:

„...ühiseine ja ühistegevused suurtele ning

- Erinevalt 1923. aasta tomosest ei kõnele 1920. aasta nn autonoomia-akt kohaliku õigeusu kiriku sisekorrrast. Aktis loetletakse küll põgusalt Eesti kiriku iseseisvus majanduse, halduse, hariduse jm valdkondades, liisaks lubatakse kasutada uut kalendrit. Käesoleva aktiga Vene õigeusu kiriku ülemvalitsus „möönis” Eesti õigeusu kiriku iseseisvust kui *de facto* sündinud olukorda, defineerides oma seisukohta: Eesti kirik saab küll piiratud autonoomia, aga jääb sisuliselt ikkagi vaid Moskva patriarhaadi välismaal asuvas piiskopkonnaks.

- Erinevalt 1920. aasta aktist keskendub 1923. aasta tomos Eesti õigeusu kiriku autonoomiale ja selle ülesehitusele. See annab kiriku täiskogule laiemaid õigusi, näiteks piiskoppide valimisel. Tomosega kehtestatakse kolm piiskopkonda, mis oli oluline samm kohaliku kiriku kanoonilisel omavalitsusõigusel.

1923. aasta autonoomia teostas nii 1919. kui ka 1923. aasta Eesti õigeusu täiskogude liini ja on kohaliku kiriku arengus palju olulisema tähendusega, kuna see rahaldas paremini kohaliku õigeusu kiriku soove ja eripärasid ning vastas tollaegse Eesti Vabariigi demokraatlikele oludele. Vene õigeusu kirik saab küll viidata 1920. aasta patriarhi dokumendile ja näha selles kanoonilist akti, otsimaks ja tõestamaks oma ajaloolist järjepidevust, kuid kehtivaks jääb 1923. aasta oikumeenilise patriarhi antud laiendatud autonoomia, kuna andis võimaluse kolme piiskopkonna rajamiseks, kiriku arenemiseks ühest piiskopkonnast metropooliaks. 1923. aasta tomos alusdokumendina aitas säilitada EAÕK iseseisvust paguluses, selle taasjõustumine 1996. aastal aitas lahendada jurisdiktsioonilist tüli. 1923. aasta tomos on oluline õigusakt mitte ainult Eesti õigeusu kirikule, vaid ka Eesti riigile, kuna selle kaudu tunnustab Eesti riik EAÕK-d ennesõjaegse kiriku juuridiliseks järjepidevuse kandjaks.

väikestele õues ja kirikus, sealhulgas vestlus kirikus teemal „**Imed meis ja meie ümber**“, lektor ülempreester **Heikki Huttunen** Soomest. Joonistamise ja maalimise võimalused õues: keraamikale, kividele, lõuendile, sillutisele, tapeedirulli ühisloomingu; üritus „Küsi oma küsimus – saad teadjal vastuse”; kiriku kohvik; müügilaud.”

Tulijaile üllatuseks jäi suviste joonistuste näitus kirikusse, auhinnad tegijatele ning sooviõhupallide lennutamine.

Nimepäeva pühitsemine toimus nädala sees. Osalejaid oli ka väljastpoolt Pärnut. 6. augusti liturgial teenisid altaris kaks piiskoppi: Tallinna ja kogu Eesti metropoliit Stefanus ning Pärnu ja Saare piiskop Aleksander; üheksa preestrit: lisaks kohalikule Ardalionile ja Pootsi-Kõpu Agatonile ülempreester Heikki Huttunen Helsingist, Tornimäelt tulnud Toivo Treima, Kuressaarest Kristoforos Parts (koos koguduse liikmetega), Tartu Aleksandritest Vadim Rebase, Tallinnast

Foto: Gennadi Baranov 2019

AUTONOOMIA VÕIMALIKKUSEST KOGUDUSE ALGATUSTES

ülempreester Aleksander Sarapik ja preester Justinus Kiviloo, Lõuna-Eestist Herodion Niitvägi; kaks diakonit: Pärnu Ignatios Rand ja Tartu Svjatoslav Gorobtšuk.

Armulauasadust said lisaks altari kolmeteistkümnele vaimulikule keskkirikus kahest karikast arvata 150 tahtjat. Sellist rahvarohket osavõttu polnud meie kirikus pärast patriarhi visiiti enam olnud.

Oluline on ettevõtmiste idee sünni ja areng. Meie koguduse paljude sündmuste algataja on olnud Melitina Tammekänd, kauaaegne asjur ja müügipunkti juhataja. Nii ka seekord. Mõte pühitseda saja viieteistkümnendat nimepäeva tavalisest suurejoonelisemalt tekkis tal juba jaanuarikuus. Mõtet toetas ka preester ning koos juhatare sihipärase tegevusega võisime lõpuks tähtpäevale juba kui toimunud tagasi vaadata. Idee kandjaks ja edasiarendajaks nende kuude jooksul oli eelkõige selle esitanud Melitina.

Sündmuse õnnestumisele aitasid kaasa nii esitatud mõtted ja kavad, aga ka sihikindel

tegevus. Rikkad elukogemused ja oskused said rakendatud Jumala suuremaks auks ja Kiriku kasuks. Loetlen näiteks: sündmuse eelteadete koostamine ja jagamine; ametliku kutse vormistamine ja kõigile kogudustele adresseerimine-läkitamine, lisaks suuline teavitamine telefonitsi; õuetegevuste vedajateks juhendajate leidmine; kunstivahendite (joonistus- ja maalimistarvikud ning materjalid, valged portselannõud, huvitavad kivid maalimiseks ja nii edasi) ning preemiateks sobivate esemete hankimine internetipoodidest ja kohapealt; varjualuste ja vaipade ostmine halva ilma võimalust arvestades; heeliümõhupallide tarbeks; ühiseine menüü koostamine ja toidu tellimine (skautidelt); piiskoppidele eraldi koostamise võimaldamine; õue-WC...

Tegime ka korjanduslehe, kuhu soovijad said oma toetuse registreerida. Põhiliselt said kuld tasutud siiski koguduse igapäevases käibest. Kokkuhoid oli loomulik.

Pühadelaupäeva hommikul korjas Melitina oma ja tütar Sireti aiast lilled; preester lisas

Heli Lauri juurest saadud õied ja tõi Rääma tänavast kaks uut amplit palvela külge.

Lilleseadete ja kirikukujunduse autor oli taas Melitina. Inimesed uurisid, kust need seaded on ostetud ja kui palju maksid. Ega peale amplit 30 euro rohkem läinudki.

Pühaks sai kõik vajalik valmis.

Perepäev 2019 läks suurepäraselt. Üle-eestilisus jäi küll tagasihoidlikuks, kuid pidu ületas ikkagi kohaliku piiskopkonna piirid ja ulatus lõunast põhja, idast läände. Kõik, mis kavandatud ja ette valmistatud, sai tehtud, välja arvatud südamepuistamise võimalus ühes varjualustest – see jäi välja kuulutamata.

6. augusti hommikul oli maa öisest vihmast märg ja taevasse vaadates võinuks sajule lisa oodata. Küllap mõjutas selline ilmapilt osa kauge kandi rahvast koju jääma. Aga tegekkuses kujunes päev selgeks. Päike hakkas paistma pärast pühakirja lugemist ja jutlust, palumisekteenia alguses, ja nii püsis õhtuni. Ilm oli päikeseline, soe ja vaikne, rõõmuks

suurtele ja väikestele, keda oli kohale tulnud paarisaja ümber.

Abilistest. Üksi ei tule toime. Melitina märkis, et kõige kindlamad abilised on tal ideede teostamisel tema oma lapsed. Selgi päeval olid kaasatud kõik, kel polnud hädavajalik mujal olla. Lisaks löid abikäed külge ka teised kogudusliikmed. Liturgial laulmise eest oli lubanud hoolitseda preester Toivo abikaasa Marina Treima koos tütre ja hoolitses ka. Lisaks aitasid kaasa Väandra lauljad Maria Mahlapuu eestvedamisel.

Ülempreester Heikki ettekanne kirikus teemal „**Imed meis ja meie ümber**“ läks arvukale kuulajaskonnale. Tekst oli ladus eesti keeles, isand Mattiase tõlgitud. Heikki luges selle paberilt hea hääldusega maha. Huvilised saavad tekstiga tutvuda Metropoolia eelmises numbris.

Ma arvan, et Pärnu koguduse korraldatud kirikupäev toetas meie Kiriku autonoomia jõuvälja. Kinnitagu seda Issanda arm!

In memoriam

LAINE PÄRGA MÄLESTADES

Ülempreester Mattias Palli

Laine Pärja (neiupõlvnimega Kask) sündis Saaremaal Kogula vallas Rõõsa külas 31. juulil 1935. aastal. Peres oli seitse last. Koolis käis ta Kahtlas ja lõpetas 7. klassi 1951. aastal. Pühapäeviti käidi Kahtla (Laimjala) kirikus, kus Laine ristiti ja leeritati. Mõnda aega töötas ta kohalikus kolhoosis, aga 1958. aastal kolis ta mandrile, Kohilasse. Esialgu elas üürikorteris, hiljem ehitati oma maja. Pikka aega töötas Laine Rapla tarbijate kooperatii-

vi Kohila pagaritöökojas. 1960-ndatel Laine abiellus, tal oli tütar ja kaks poega, üksteist lapselast ja kaheksa lapselapselast.

Laine Pärja algatas koos ülempreester Vladimir von Berensiga 1993. aastal Angerja (Kohila) Issanda taevaminemise kiriku avamise ja koguduse taasloomise. Läbi suurte raskuste avati 1950. aastal suletud kirik ja hakati taastama koguduseelu. Esimesed jumalateenistused peeti koolimajas, kuid juba aprillist 1994 toimusid teenistused kirikus. Laine oli alati esirinnas kas kirikus koristades või muid töid tehes. Räämas ja kütmisvõimaluseta pühakoda sai uue sajandi alguses remonditud ja sisse ehitati ka ahjud.

Laine jäi Angerja kirikuvanemaks ja kuulus algusest peale koguduse juhatusse. Veidi hiljem kogudusega liitunud Tiia Loitiga koos hoolitses Laine aastaid kõige olulise eest kirikus, muuhulgas laulis kirikukooris kuni elu lõpuni. Kogu see aeg, iseäranis alguses, tuli kogudusel maadelda tohutute praktiliste raskustega, kuid sitke iseloomuga Saare naisena sai Laine kõigest jagu.

Laine Pärja lahkus Issanda juurde 23. jaanuaril 2020. Tema ärasaatmine Angerja kirikus toimus 28. jaanuaril; teenisid koguduse esipreester Mattias Palli ja sõpruskoguduse preester Kalevi Kasala Soomest. Laine sängitati mulda kiriku lähedale kalmistule.

DAVID PAPP – IGAVENE MÄLESTUS!

Preester Toivo Treima

David Papp sündis 12. I 1937 Rakveres ja uinus 12. IX 2019 Stockholmis. Tema isa Paul

oli pärit Virumaalt, ema Meeta Saaremaalt. David sündis Rakveres ning veetis suure osa lapsepõlvest emakodus Kuressaares. 1944. aasta sügisel otsustas perekond Rootsi põgeneda. Algul elasid nad Põhja-Rootsis, kus pereisa töötas ehitustehnikuna hüdroelektrijaamade ehitusel. Peres oli ka veel vend Tõnis ja õde Pille.

Oma õpingute esimese sammuna lõpetas ta rootsikeelse gümnaasiumi, seejärel 1964. aastal Stockholmi ülikooli. Edasi õppis David Papp Turus Åbo Akademis. Töötades Oskarshamni kommunis kultuurijuhina ning paar aastat ka Soomes stipendiaadina, valmistas ta ette oma doktoritööd. 1977. aastal kaitses ta Stockholmi ülikoolis doktoriväitekirja (dr. phil.) „Talupoegade merendus Ahvenamaa Lemlandi kihelkonnas“.

Hiljem töötas ta aastatel 1966–1975 intendandina Stockholmis Rootsi Riiklikus Meremuuseumis ning aastast 1983 teadus-

töötajana Maarianhamina (Ahvenamaal), Karlskrona ja Visby meremuuseumis. Merenduse uurimise kõrvalt võttis ta osa ka eestlaste paguluses väljaantud teadusliku ajakirja toimetamisest ning toimetas Eesti Apostlik-Õigeusu Kiriku ajakirja Usk ja Elu aastail 1971–1996.

Merendusteadlane David Papp on oma elu ja tegevusega puudutanud paljusid, olles hea sõber ja kolleeg, aga ka armastatud vend ja onu. Ta oli alati nõus hoidma oma lähedaste kodu, kasse ja koeri, juhul kui peremehed kuskile reisisid. Samas, reisisid palju ka ise, saatis ta alati oma lähedastele ja sõpradele põhjalikult täiskirjutatud postkaarte. Kindlasti oli David kohal kõigi sünnipäevadel, kooli lõpetamistel, jõuludel ja muudel elu kõrghetkedel ning oma alalist hilinemist õigustas ta ilmekalt mingi põneva lookesega.

Olemuselt oli ta otsekui elukunstnik, kes kogus mälestusi ja kohtumisi teiste inimestega.

Tema kodu oli täis kõikvõimalikke põnevaid eksoteerilisi asjakesi, raamatuid, maale, vaipasid ning erilise tähenduse neile andis Davidi jutustatud lood. Inimestesse ja nende lugudesse suhtus ta alati suure huviga, olgu siis tegemist 5- või 85-aastasega.

Eesti Apostlik-Õigeusu Kiriku jaoks on David Papp teinud ära suure töö nii ajakirja Usk ja Elu toimetajana kui ka rohke arhiivimaterjali talletajana. Suur huvi Eestis ja eriti just õigeusus toimuva arengu vastu innustas teda talle omase põhjalikkusega talletama kõiki üksikasju, mis leidsid aset kodumaa kirikuelus.

David Pappi panus meie kiriku ellu on hindamatu väärtusega. Eesti riik on omistanud talle Valgetähe V klassi teenetemärgi.

Igavene mälestus!

KAKS NÄDALAT KLOOSTRIS

(Algus eelmises Metropoolias)

Nargiz Kuut

Mägede tee

Aitame öde Theosemnil vaevaliselt tuppa sicutada üüratu kilekoti, mis ähvardab ukseava ummistada.

„Mägede tee,” ütleb öde Theosemni sügavalt välja hingates.

Kott sisaldab tihedasti kokkusurutud kuivatatud taimi. Lual on tsellofaanist kotikesed, käärid, kaal ja klambriööja. Öde Theosemni selgitab töövõtteid. Võtad kimbu taimi ja sorteerid müügikõlblikud kotikesse, varte otsad naksad kääridega lühemaks. Pakid võiksid olla ligilähedaselt 38 grammi. Iseenesest tekib meil tööjaotus: Nata, Carrie ja mina pakendame ning Daniel klammerdab. Kõik sujub libedalt.

Vene Irini toob meile tühja anuma ja ütleb, et viskaksime ülemäära pruunistunud taimed sinna, need lähevad kloostri tarbeks, ta valmistab neist teesegusid.

„Teil on soe,” nendib vene Irini rõõmuga, „vähe puudub, et õues hakkaksid käed külmetama.” Ta kannab riiete peal sooja vesti. Vene Irini seeliku muster meenutab paabulinna sabasulgi, tagasihoidlikes tumedates toonides muidugi.

Daniel on ödede loal bursuikasse tule teinud. Alguses ajas hullu moodi suitsu sisse, sest kütteava oli niiskusest läbi imbunud. Kui olemasolev pabermaterjal oli ära põletatud, tõi Nata lagedale oma lahendatud sudokud ja tänu neile või siis Danieli järjekindlusele saime koldes tule põlema.

Irini löikab kääridega taimevarsi ja jutustab: „Siin mägedes muutub ilm väga kiiresti ja kõik võimendub, äikesetorm langetab tihti elektritruatidele puid, tekivad elektrikatked. Talvel on meil mõnikord vesi jääs. Oleme lumevangis istunud, küte on väga nõrk. Ükskord saadeti meile Soomest kastitais villaseid sokke ja riideid. Küll öed rõõmus-tasid!”

Ühtaegu otsustame ära kasutada vene Irini siinviibimise, Nata võtab paberilehe ja märgib üles ödede nimed ja päritolu. Olin juba kartnud, et pean paber ja pliats käes igale öele lähenema ja neid oma pärimistega tüütama. Võõral maal on alati põnev nimesid kuulata.

Vaade uuele kirikule.

„Kui kedagi nunnaks pühitsetakse, saab ta uue nime. Me ootame alati põnevusega, mis nime gerontissa annab,” ütleb vene Irini salapäraselt. Tema ise on kuuletaja ja gerontissa otsustab, millal teda pühitsetakse.

Oleme võlunud õhtuteenistuse lauludest. Kuigi me pole ühtegi teenistust siiatulekust saadik vahele jätnud, ei saa öelda, et oskaksime mõnda neist laulukestest ümiseda. Heal juhul tunneme ära, et see on vist juba kõlanud. Nata küsib vene Irini käest, kuidas oleks võimalik saada laulude noote, noodikirjas, mida ta mõistaks lugeda. Vene Irinil on õigupoolest üks tuttav, kellelt võiks küsida, aga sellega läheb aega, sest nad ei lävi tihedasti ja vene Irinil on praegu palju tööd ning ei pääse arvutisse.

Gerontissa

Kloostri eestseisja on nunn Theodekti, „Jumala vastu võetud”. Ödede suhtumises oma gerontissasse näen ma ülimalt aupakkimust, öed ühtaegu austavad, usaldavad ja armastavad teda. Vene Irini lisab alatasa oma juttudesse, mida gerontissa arvas, soovitas või kuidas mõnda probleemi lahendas. Ta soovitas Natal pöörduda gerontissa poole isegi selle küsimusega, missugust veini võiks külakostiks Kreekamaalt kaasa viia.

Nägime, kuidas gerontissa suhtles kloostri külalistega, tema sumedat häält on hea kuulata, isegi kui keelest aru ei saa.

Sõnaga gerondas (vanakreeka gerōn – vanake, vanem, meie võõrsõnana – geront) kutsutakse kreeka õigeusu tava järgi kloostriülemat; naisvaste sellele on gerontissa.

Järgnev on võetud saatest „Ajalik ja ajatu. Tagasi Hellases” (ETV, 2013), jutustab gerontissa:

Kloostrielu võib kirjeldada kui suurt perekonda, kus on vanemad ja lapsed. Lapsed viivad perekonda edasi. Meie kogukonna alus on Jumala armastus. Jumal on keskpaik. Arvan, et oleme rikkad, et meil on siin nii palju erinevaid kultuure, erinevatest maadest nunnasid. Aga teiselt poolt tahame, et meil oleks ühine keel, armastuse keel. Me püüame õppida ühist suhtluskeelt, kuid ei ole sellele keskendunud. Me kasutame erinevaid keeli, meil on suurepärase raamatukogu, meil on raamatuid, millest igaüks võib aru saada. Igaüks läheneb kloostrielule oma keeles. Aegamööda püüame jõuda ühise keeleni, mis on pigem vaimne, mitte kreeka, inglise või saksa keel. Siia sattunud inimesed võivad mõelda, et me kõneleme väga imelikku keelt, sest me kasutame inglise, saksa, prantsuse, jaapani, armeenia ja kreeka keelt läbisegi. Aga just see näitab, et meie kloostri elu, meie ortodoksia ei ole suletud ühte riiki, sest Kreeka on väike maa ega suudaks mahutada hiigelsuurt ortodoksiat.

Ma tunnetan iga päev oma nõrkust. See on suur vastutus mitte ainult majanduslike probleemide tõttu, need tulevad viimasena, kuid tegemist on ju inimhingedega. Minu eesmärk on, et õhtul, kui ma oma kambrisse lähen, võiksin Jumalale öelda, et kakskümmend inimest mu ümber magavad rahu. Nende hinges on rahu, see on kõige tähtsam. Alati ja eriti tänapäeval on inimesed õnnetus ja nõrgad. Nad tulevad siia iseenast tundma õppima. Seda on vaja toetada ja see on kloostrite peamine vastutusala. Inimesed on maailmas pettunud. Siin on inimestel vähemalt kogukond, kes neid lükkab, tõmbab, embab ja hellitab. Ma mõtlen, munk (nunn) kõnnib kõiel

nagu tsirkuses, ta hoiab tasakaaluks puukeppi. Sellises asetuses moodustab ta risti. Ta kõnnib kõiel, millelt on väga kerge kukkuda. Aga seal all on kogukond, kes ootab ja on valmis teda vastu võtma, kui ta peaks kukkuma, see on meie elu.

[—]

Missugune oli teie elu enne, kui teist sai nunn? Mu elu oli imeilus. Ma naudin igat oma elubetke. Ma naudin ka oma patte. Olen neid teinud ja võin ka edaspidi teha. Ma olin väga õnnelik inimene normaalse ellusuhtumisega. Olen pärit tervest kreeka perekonnast. Õppisin, sain elukogemusi, töötasin, kannatasin ja võitlesin. Noorena armusin teise inimesse ja siis kloostriellu. Meil on kloostris pikk prooviperiood, ka see on tähtis. Tuleb proovida, kõike näha ja seejärel otsustada. Mida on kõige raskem õppida? Kas alandlikkust? Raske on iseenast ära unustada, raske on olla ära lubatud, mõelda teiste, mitte iseenda eest. Raske on unustada ja andestada, unustada ja edasi minna. Ma ei ütleks, et mõni asi on raskem kui teine, sest ma näen kõike ühe tervikuna. On kahesuguseid kive, ühed on mägede-, teised merekivid. Merestikud on siledad ja ümmargused, mägedes on kivid teravad. See juhtub meie kõigiga nii maailmas kui ka kloostris. Kloostris küll intensiivsemalt, kiiremini: inimene mõistab, et ta on teravate nurkadega kivi, aga ta peab muutuma merestikuks. Ja inimene ei tohiks kunagi unustada, et merestik sai siledaks seetõttu, et rohked lained teda lihvisid. Kivid pörkasid üksteise vastu, tuul ja lained lihvisid neid. See ongi meie elu. See kõik võib olla nii raske kui ka kerge. Kloostris on see kerge, sest teid juhatakse. Niipea, kui hakkate oma juhti usaldama, mitte nagu guru, vaid inimest, kes teid armastab ja kes on samal ajal ise isikus, kes teeb vigu, kellel samuti on häid ja halbu päevi, halbu aegu, kuid kes teid kunagi ei jätta tähelepanuta, muudab selline usaldus kõik ras-

Jätkub lk 12

Suur paast

Paasa on kirikukalendri kõige olulisem püha ja meie õigeusu kristlased, proovime ennast suure paastu ajal mitmel eri viisil ülestõusmispühaks ette valmistada. Suur paast on ettevalmistav periood, mille me läbi elame enne Kristuse ülestõusmist. See on aeg, mil me tõepoolest proovime saada paremateks inimesteks just selleks, et järgida Jumala teed. Me proovime parandada oma suhtlemisviisi Jumala ja teiste inimestega. Me saavutame selle palve, pihi, ligimesearmastuse ja paastu abil ning osaledes paastuaja jumalateenistustel. See on aeg, mil me puhastame oma keha ja vaimu, et olla valmis ülestõusmispühaks. Samuti võime me puhastada oma kodusid. Kui me ennast ette valmistame, siis oleme Jumala andestuse väärilised. See periood kestab nelikümmend päeva ning lõppeb suure nädala ja ülestõusmispühaga.

Paast

Üks viisidest, mida me kasutame oma keha puhastamiseks, on paast. Piibel ütleb meile, et paast on rõõmus aeg. Suure paastu ajal on mitmete toiduainete tarbimine keelatud, nagu näiteks liha, juust, munad, kala, piim ja vein. Mõned päevad on küll erandid: Jumalaema rõõmukoolutamise püha ning palmipuude püha – neil päevil on kala lubatud. Et saada täpsem ülevaade, mis on lubatud ja mis mitte, rääkige oma preestriga.

Пост

Одним из способов очищения нашего тела является пост. В Библии сказано, что пост – это радостное время. Во время Великого поста запрещается употреблять в пищу многие продукты, такие как мясо, сыр, яйца, рыбу, молоко и вино. В некоторые дни делаются исключения: в праздник Благовещения Пресвятой Богородицы и в Вербное воскресенье разрешается есть рыбу. Чтобы получить лучшее представление о том, что разрешено, а что нет, следует обратиться к своему священнику.

Ligimesearmastus

Heategevus on kiriku vana tava ja seda peetakse üheks suurimaks kristlikuks vooruseks. Me anname neile ja aitame neid, kellel on abi vaja. Seda eriti suure paastu ajal. Jeesus näitas meile terve oma elu, kuidas tuleb teistega käituda ja neid aidata.

Любовь к ближнему

Благоворительность является давней практикой церкви, и считается одной из величайших христианских добродетелей. Мы подаем и помогаем тем, кто нуждается в помощи, – особенно во время Великой пасхи. Иисус показал нам на протяжении всей своей жизни, как следует вести себя по отношению к другим людям, и как им помогать.

Великая Пасха

Пасха – самый важный праздник в церковном календаре, и мы, православные христиане, во время Великого поста стараемся различными способами к ней подготовиться. Великий пост – это наша предварительная подготовка к воскресению Христа. Это время, когда мы пытаемся стать лучше, чтобы следовать Божьему пути. Мы стараемся улучшить свой способ общения с Богом и другими людьми. Мы достигаем этого через молитву, исповедь, любовь к ближнему, участие в пасхальных богослужениях. Это время, когда мы очищаем свое тело и душу, чтобы быть готовыми к Светлому Христову Воскресению. Мы также можем убраться у себя дома. Когда мы готовимся, мы достойны Божьего прощения. Этот период длится сорок дней и заканчивается Страстной неделей и Светлым Христовым Воскресением.

Palve

Suure paastu ajal on meil väga palju võimalusi, kuidas palve abil Jumalale läheneda: ennepühitsetud andide liturgiad, õhtuteenistused jne. Nõnda on meil ka mitmeid võimalusi saada osa pühast armulauast.

Püha Pauluse sõnad:

Ma püüan ära tunda teda ja tema ülestõusmise väge ja tema kannatuste osadust [—] Vennad, ma ei arva endast, et ma selle olen kätte saanud, ühte aga ma ütlen: Ma unustan kõik, mis on taga, ja sirutun eesoleva poole, ma püüdlen sihtmärgi poole, Jumala üleva kutsumise võiduhinna poole Kristuses Jeesuses (Fl 3:10-14).

Молитва

Во время Великого поста у нас есть множество различных способов, чтобы приблизиться к Богу через молитву: литургия преждеосвященных Даров, вечерние службы и т.д. Таким образом, у нас есть много возможностей принять Святое Причастие.

Слова святого Павла:

Я стремлюсь познать Его, и силу воскресения Его, и участие в страданиях Его... Братия, я не считаю себя достигшим; а только, забывая заднее и простираясь вперед, стремлюсь к цели, к почести высшего звания Божия во Христе Иисусе. (Фил. 3: 10-14).

**Moodusta sõnad, pannes
tähed õigesse järjekorda:**

UASTAMPA _ _ _ _ _

LEAVP _ _ _ _ _

HSUSAPUT _ _ _ _ _

ATMAIA _ _ _ _ _

AEGTUHE _ _ _ _ _

**Составьте слова, расположив
буквы в правильном порядке:**

ТИПОССЯТЬ _ _ _ _ _

ЛИМОТВА _ _ _ _ _

ИЩЕОЧНИЕ _ _ _ _ _

ГАМОТЬПО _ _ _ _ _

ГОНИЕБЛАДЕЯ _ _ _ _ _

**Vaga Süüria Efraimi palve suure paastu
argipäeviti hommiku-, õhtu- jt palvete
lõpus ja kirikuteenistustel.**

„Mu elu Issand ja Valitseja! Ära anna mulle laiskuse,
meeleheite, auahnuse ega tühja lobisemise vaimu.

Vaid anna mulle, Su sulasele, meelepuhtuse,
alandlikkuse, kannatlikkuse ja armastuse vaimu.

Issand, mu Kuningas! Lase mind näha mu üleastumisi ja ära lase
mind mu venda hukka mõista, sest Sina oled kiidetud igavesti.

Aamen.”

**Молитва преподобного Ефрема Сирина,
читаемая в будние дни Великого поста в
конце утрени, вечера и др. молитв,
а также на богослужении.**

«Господи и Владыка живота моего, дух праздности,
уныния, любоначалия и празднословия не даждь ми.

Дух же целомудрия, смиренномудрия,
терпения и любви даруй ми, рабу Твоему.

Ей, Господи, Царю, даруй ми зрети моя прегрешения
и не осуждати брата моего, яко благословен еси во веки веков.

Аминь».

kused lihtsaks ja kergeks. Kloostris võite leida väga leebide väikesi tüdrukuid, aga ka suuri anarhiste, kes kõik on ühenduses Jumala, isenda ja looduga. Me hoiame kloostris suuri hinnalisi aardeid. Me hoiame keelt, usku, voorusi, lootust, paljusid võimalusi teiste abistamiseks, hoiame midagi sellist, mis on väga kasulik igale ühiskonnale igal ajal. Muidugi küsite minult kloostris majandusliku seisukorra kohta. Kogu Euroopa teab ju, et meie, vaesed kreeklased, oleme väga veidrased majanduslikus olukorras. Tihti küsitakse, mida majanduse muutused kloostrile kaasa toid. Voin teile vastata, et mitte midagi. Miks? Sest me oleme alates I kuni XXI sajandini harjunud elama nelja väga erilise eesmärgiga. Me elame usus ja usalduses Jumala vastu. Kõik kloostrid, kõik mungad ja nunnad: me vajame vähe, soovime vähe ja töötame palju. Nende nelja põhimõtte tõttu ei muutunud kloostrielus midagi. Muutusid inimesed, kes tulevad kloostrisse ja see, mida nad meilt küsivad. Mõni tund enne kui te saabusite, lahkusid siit kolm noort inimest, kes tulid siia õppima, kuidas korraldada oma igapäevast elu. Nad kõik olid töötud, tulid otsima lootust, teadmisi, teguviisi ja kogemusi. Ja mitte ainult seda. Nad tulid otsima tuge meie palvetest, meie häid soovide ja mõtteid. Siit ehk leiategi, mis on kloostrielu eesmärk mitte üksnes täna, vaid läbi sajandite.

Mõni sõna munklusest. Kreeka keeli on munk *monachos* sõnast *monos* – üks, üksik. Sõnad munga ja nunna kohta erinevad neil vaid soolõpu poolest. Munklus on maailmast ja selle väärtustest kaugenenud askeetlik-meeleparandusliku palveelu vorm, mis kujunes välja III sajandil. Vastuvõtt munageisuse toimub pühitsuse kaudu.

Kuuletaja (noviits) on kloostris elanik, kes proovib kloostrielu, ta valmistub vastu võtma nunnapähiust ja on katseajaks proovile pandud. Igaühel on see aeg erinev, mõni saab üheksa kuuga nunnaks, mõnel võtab see üle kümne aasta. Seda otsustab gerontissa. Erist riietust kuuletaja ei kannan.

Rüükandja (*rasophoros*) on valinud kloostrielu ja saanud selleks õnnistuse, kannab musta.

Kissavo kloostris on ka mitu suure skeema nunna, kes on jõudnud kõige kõrgemale astmele, saavutanud vaimse täiuslikkuse kõrgeima vormi. Sel puhul kannavad nad lisaks põhiriieks tähtsamate teenistuste ajal analaavi (*analabos*) (kreeka tegusõnast „(enda peale) võtma“) See ei kujuta üksnes alandlikku tarkust ja õrnust, vaid ka risti, kannatusi, Kristuse haavu. Analavil esinevad kreeka keelseid tähed on fraaside lühendid, mis ülistavad risti kui „Jumala väge“. „Siis ütles Jeesus kõikidele: „Kui keegi tahab käia minu järel, siis ta salaku oma mina ja võtku oma rist päevast päeva enese peale ja järgne mulle“ (Lk 9:23).

Analaav on väljaõmbustega kaunistatud riie, mis sarnaneb preestri teenistuspõltele, langedes õlgadelt nunnarüü esiosale. Kissavos kandsid teatud õed analaavi Ristija Johannele pühendatud mälestuspäeva varahommikul teenistusel. Tegelikult see vaid vilksatas traditsioonilise nunnarüü alt. Samal ajal oli neil ka veidi teistsugune peakate, mis sarnanes pikkade hõlmadega kapuutsile. Kreeka õigeusus ei kaasne suure skeema staatusega vaikimisvannet ega eraklust, pealtnäha ei ole

erinevust teiste õdedega.

Õed kloostris kannavad igapäevaselt aasta läbi sama riietust: pearätti ja rüüd, mis jätab vabaks ainult labakäed ja näo. Musta kannavad nad oma endiste pattude pärast ja üldse maailma pattude eest. Selle kohta on kreeka keeles sõna *charmolyphē*: rõõmu tekitav kurbus, õnnetunne kurbuse ajal; minevikuvigade kahetsus ja meeleparandus, millest ammutatakse samal ajal lootust ja andestuse valgust. Kurbus väljendub musta värvi riietes, rõõm peegeldub nunnade näos, nende silmad on väljendusrikkad ja näod säravad, õnnelikud, sügavalt õnnelikud.

Ma püüdsin ära arvata, missugune juukseleikas võiks kellelgi olla. Õde Theosostil ja õde Theosemnil paistis räti all kukla taga mügarik ja selle põhjal võis aimata, et neil on pikad juuksed. Küsisin, kuidas nad oma juukseid lõikavad, sest on ju selge, et juuksurisalongist nad läbi ei astu. Oma kambrikestes võtavad nad rätid peast ja lõikavad üksteisel juukseid. Aga seda, et keegi palava ilmaga õues oma juukseid tuulel sasida laseks, ilmselt ei juhtu. Ei hakka küsimagi!

Õdede ööpäev on tinglikult jagatud neljaks kuuetunniseks osaks: töötegemiseks, palvetamiseks, lugemiseks, õppimiseks, enese arendamiseks ning puhkamiseks. Puhkeriitid jääb tihti peale lühemaks, sest kui vajatakse natuke rohkem aega palvetamiseks, siis võetakse see une arvelt.

Pärast hommikusööki läheb igaüks oma tööpõllule, aga vajaduse korral võetakse ette ühised tööd, kas kogunetakse kartulipõllule mugulaid maha panema, sügisel saaki koristama või liha tükeldama. Kõiki tegevusi saadab sisemine palve.

Palvenöör

Õde Theososti sõnul võib hõlpsasti igal sammul varba vastu marmorit ära lüüa. Jumala õige! Meie lühikesel jalutuskäigul väljapoole kloostris piire tüütasin Natat sagedaste hüüatustega, kui mäeseljaku liiva seest turritavaid marmorkivimi nurki nägin. Vaimustav! Nendest rahmakatest tahuti ju antiiksel ajal templeid, kangelaste ja jumaluste skulptuure.

„Näh, võta see kamakas ja vii koju,“ pakub Nata.

Kloostris poole sõites lõpeb mägitse platsil, kust vasakule keerates jõuab kloostris väravateni, aga paremat kätt asub aiaga piiratud laste mänguväljak. Liivakasti, ronimismööride ja liumäega, mooruspuu ja mosaiikpannoga, millel on kujutatud antiikaja inimesi nappides jumalavallatutes kostüümides. Kui inimesed tulevad kloostrisse väikelastega, on neil võimalus siin lustida. Mänguväljaku äärest algab matkarada püha Damiani eraklasse, mida tähistab kaugel mäe veerul valge rist. Püha Damian, kloostris asutaja, elas suurema osa ajast eraldatuses, kuid ta käis endiselt munki juhendamises ja õpetamises, samuti ümberkaudsetes asundustes jumalase sõna kuulutamises. Kord aastas, juuli esimesel pühapäeval peetakse eraklas jumalik liturgia. Piltidelt on näha, et koopaseinad on kaetud maalikutega. Siiani ei ole ilm lubanud retke ette võtta, teerajad on mudased ja lirtsuvad.

Kasutame juhust, kui pood on külaliste

Õde Emelia lemmikpaik.

avatud, ja teeme Nataga üleüldises saginas põhjaliku ringkäigu, eelluure, mida kaasa osta.

Gerontissa on öelnud: „Me oleme tüüpiline lihtne maaklooster, elame loodusest ja loodusele. Põhiliselt on selle taga lugupidamine Looja vastu, kes on kõik selle loonud ja andnud meie käsutusse.“

Poeruumis kajastubki õdede igapäevane töö. Külmutuskapp piimatoodetega: erinevad juustud, jogurtid ja kohupiimad. Samuti vaakumpakendis liha. Riulitel seisavad hoidised: kompotid, moosid ja tsatni. Pakitud teesegud ja värvilised makaronid. Liköörid ja tervistavad õlid. Seebid ja kreemid. Seinal on fotod õdede toimingutest ja ennää, ka mustad sead on pildil näha. Kloostriks on ilmekate illustratsioonidega kaubik, millega õed käivad oma tooteid müümas, ka see on fotol. Mesi, saialillekreem, tervendavad eliksiirid.

On brošüüre pühakute elulugudest, ikoone Jumalaema ja mitmete pühakute, CD kiriku sisseõnnistamispidustustega ja palvenööre. Jääme neid näppima ja õde Theosemni astub ligi.

„Komposkini,“ ütles ta.

On näha, et *komposkini* on käsitsi punutud ja koosneb sõlmekestest, küsime, kuidas seda teha.

„Oi, see on ülimalt keeruline,“ ütles õde Theosemni.

Ja kui ma tol momendil olin hämmingus, et ta meie võimeid nii madalalt hindas, oleme ju koolipõlves näpunööri pununud küll ja küll, siis youtube'is *komposkini* videot vaadates läks järg üsna pea käest.

Õigeusu palvehelmed ehk sõlmnöör (kreeka *k komposchoini*) on lõngast punutud tavaliselt saja sõlmege (kreeka *kombe järgi tihti 33 sõlmege*) kinnised nöörid, mida kasutatakse lühikeste palvete, eriti Jeesuspalve lugemisel.

„Issand Jeesus Kristus, Jumala Poeg, heida armu minu, patuse peale.“

Jeesuspalve traditsioon on väga vana. Palvet on mungad/nunnad kasutanud aastasadu, ühendades seda igapäevase tegevusega. Jeesuspalvet

võib palvetada mitmel moel. Üks viis on palvetada palvehelmetega. Kui palve loetud, liigub sõrm järgmisele helmele. Palvete arv pole oluline, kuid kordamisel on täendus. Issanda Jeesus päästev nimi pääseb sügavamalt mõjuma. Jeesuspalvel on mitu vormi, võib kasutada lühemat, võib pikemat, kuidas soovi on. See on palve, millesse ei pea uskuma ega tunnetama; muidugi on kena uskuda, kuid piisab kordamisest. Pika harjutamise peale võib ta muutuda meeletoimivaks ehk verbaalselt pole enam vaja korrata, kuigi teda on alati meeldiv ka häälega lausuda. Tuntud kreeka preester, õpetaja ja kirjanik isa Paissi on öeldnud, et palvevastuste ootamisel peab olema kannatlik. Jumala päevaplaan on inimeste omast erinev, sellest saab tavaliselt hiljem aru. Jumala vaatevinkel on „pisut“ laiem.

Nunnad teel

Külaliste jaoks on pildistamiseks üks meelisobjekt liiklusmärk „nunnad teel“. Istume Nataga pärnapuu all ja jälgime, kuidas õed meelsasti edasi-tagasi kõnnivad, et kõik soovijad saaksid oma fotod tehtud. Olenemata sellest, kuidas fotokunstnik oma pildi fookuseerib, tuleb kaader igal juhul unikaalne, sest iga pool ei näe vaatepilti, kuidas nunnad üle sebra teed ületavad.

Klooster on avatud läbi aasta päikesetõusu loojanguni. Siia sõidetakse üksikult, sõpradega, koos perega, bussitäre kaupa. Kui inimesed on pika tee ette võtnud, on neil võimalus kellegagi rääkida, õed on alati lahkelt vastu võtmas ja ära kuulamas. Meie kloostris viibimise nädalatel tegeleb tulijatega peamiselt õde Theosemni, kes oskab mitmeid keeli, aga ka teised õed on vajaduse korral abistamas.

Bussitäre rahvast ära saadetud, istub õde Theosemni meie juurde pärnapuu alla pingile. Ilm on soe, päikeseline, taevast kohal helesinine, kutsub luid-liikmeid välja sirutama. Varsti võib ehk kilejopest loobuda. Pääsukesed tiirutavad ja tahavad oma sädistamisega sõna sekka öelda.

„Meie pääsukestel on pikemad sabad,“ ütlen neid jälgides.

„Kusagil ei ole nii ilusaid pääsukeksi nagu teil Eestis,“ vastab õde Theosemni nagu lapsele.

„Ma mõtlen, et ehk on nad teisest liigist?“

„Me käisime jalutamas,“ ütles Nata.

„Ja mida te nägite?“

„Merd,“ vastame. „Otsustasime jalutada nii kaugele, kuni näeme merd. Tundub, et see polegi kaugel. Istume kohvi peale ja sõidame alla. Silma järgi umbes kaheksa kilomeetrit.“ „Ikka umbes kakskümmend kaheksa kilomeetrit,“ naerab õde Theosemni. Naerame meiega.

Nata, kellel on mobiiltelefon alati käepärast, näitab õde Theosemni pilti oma flöödilaste kontserdist Kadrioru lossis. Selgub, et õde Theosemni on samuti flööti õppinud. Ta on pärit Saksamaalt. Vanemad käivad tal külas ja tema neil ka.

Õhus väreleb küsimus, miks ta otsustas kloostrisse astuda? Aga sellest loen ma hiljem Maalehest: „Läksin Kreeka kloostrisse külla ja armusin sinnesse,“ teatab sõbraliku naeru saatel saksa päritolu õde Theosemni. „Tundsin ennast seal kodus ja sain aru, et nunnadel on tegelikult väga ilus eluviis“ (Maaleht, 21. XII 2017).

Ja seda naeratust me oleme näinud. Nata küsib,

Õde Theosemni korjab pärnaõisi.

mille järele nad kloostri puudust tunnevad. „Meil on kõik olemas,“ vastab õde Theosemni. „Me heameelega saadaksime teile midagi, tahame teid rõõmustada,“ uurib Nata edasi. „Aga šokolaad?!” „Šokolaad maitseb kõigile,“ naeratab õde Theosemni.

Õde Theonymphi läheneb redeli ja korviga. On aeg majapidamistöodeks, meiegi krapsame püsti. Pärnaõied ahvatlevad ka mesilasi, kes südasuviselt sumisevad.

„Huvitav, kas need on meie mesilased?“ küsib Nata.

„Jah, ma arvan küll,“ vastab õde Theosemni. „Pärnapuu saadab lõhnatelegrammi, et mesilased tuleksid nektarit korjama.“

„Ja meie nüüd korjame õied suisa mesilindude nina alt,“ kahetseb Nata.

„Siin jätkub kõigile,“ lohutab õde Theosemni. „Vaadake, kui kõrge puu.“

Isegi madalamate oksteni ulatamiseks tõuseme kikivarvule, käeulatuses on harud õitest tühjaks korjatud. Kõrgemal on õisi veel küllaga, seal vast on mesilastel löbu. Õde Theonymphi kasutab redelit, aga ma mõtlen, et nüüd oleks abi tõstukist. Nimelt meenub mulle nähtud foto, kus õde Theosemni istub tõstuki korvis ja kärbib varakevadepuu oksid. Ent juba on vene Irini lahenduse leidnud, seisab poe katusel ja lehvitab meile sealt.

„Minu meelest elavad mesilased nagu meie kloostri. Neil on oma aukuninganna nagu meil gerontissa, neil on oma töölised, meil õed, kes töötavad rahus ja üksmeele Kristuse meeleheaks, nagu meiegi, hoiavad mesilased oma kodu puhtana – ma näen palju paralleele meie eluolus,“ räägib õde Theosemni. „On üks lastelaul, „Busy Bee“, ütleb Nata. „Teie olete üks suur busy bee perekond, töökad ja sõbralikud ja helded ja ilusad ning me oleme õnnelikud, et saame osa teie armastusest.“ „Sul on päike südames,“ vastab õde Theosemni naeratades.

Uus kloostrihoone

Kahe peaga kotkas on pärit Väike-Aasiast, ajast, mil kumardati mitmeid erinevaid jumalusi. Kotka kaks pead kõnelesid tollal päikesetõusu ja -loojangu ühtsusest. Päike tegi oma igapäevast ringi ja kotkas, tark lind, vaatas nii

tõusu kui ka loojangut, see oli elu igavene ringkäik. Hiljem võtsid selle sümboli üle Ida-Rooma ehk Bütsantsi valitsejad ja kotkapead hakkasid sümboliseerima kabeks lõhenud Rooma impeeriumi, mis vajas ühendamist. Veelgi hiljem hakkas Bütsantsi kabepäine kotkas, kes vahepeal oli astunud ka Habsburgide suguvõsa vapile, sümboliseerima ilmaliku ja kirikliku võimu ühtsust.

Peale kahe peaga kotka lipu, mis lehvib igas kloostri, ja Kreeka lipu, ripub peaukse kohal kaksteist väiksemat: Inglise, Saksa, Eesti, Küprose, Austria, Armeenia, Ameerika, Liibanoni, Jaapani, Austraalia, Vene, Kreeka. Kloostriks on õdesid maailma eri paigust, suhtluskeel on kreeka keel, aga kuna mitu õde on Saksamaalt, kõlab tihti ka saksa, inglise keel harvem.

Uus, kolmekorruseline kloostrihoone on nagu lõunamaa ehitisele kohane heleda liiva värvi, rõdude ja tornikestega, eenduvate osade, kaarjate luukidega akende ja varjualustega. Sisene õde Theososti järel peauksest ja ta jutustab:

Rühm Athose mäe munkasid tuli 1980. aastal kloostriks ja asus hooneid rekonstrueerima. Paraku jäi see neil soiku ja nad lahkusid, jättes maha alustatud hoone, millest oli valmis nii umbes poolteist korrust, polnud ei aknaid ega uksi, samuti katust. Meie õed saabusid siia 2000. aastal. Seni tegutses Ateena lähedal Lavriosis, kus oli juba ka alustatud loomapidamisega. Sealsed olud jäid kitsaks, Ateena muudkui kasvab ja valgus lähemale. Nii et farmi vajadustest tingituna hakati otsima uut kohta. Siia saabusid oli paik olnud ligemale kakskümmend aastat mahajäetud, inimeste, loomade ja looduse meelevaldas: võssa kasvanud, täis kirjeldamatut prügi, mida veeti välja ligikaudu kakskümmend veoauto koormatäit. Siin olid leidnud ajutist peavarju põgenikud ja muidu jooksikud, karjused koos oma loomadega jm. Majas puudus elekter, veevärk, vesi toodi eemalt loomade jootmiskoha lähedal asuvast allikast.

Esimese aasta elasid õed nagu tõelised skaudid. Asuti tuba toa haaval puhastama, paigaldama aknaid ja uksi, korrastama ümbrust, millalgi sai maja katuse alla. Suuremate ehitus- ja maastikutööde puhul saadi abi, aga enamiku

töid tegid ära õed ise. Järgmise aasta kevadeks oli juba sisse seatud laudahoone, maikuus transportiti kõik loomad uude kohta ja algas meie kloostrielu.

„Vaadake, kas tuleb kodune tunne?“ Õde Theososti viitab lauale, millel on justkui väljanäitusel eesti muustritega lauanõud. Selgub, et kloostriks on lisaks õde Theosostile Eestiga tihedad sidemed. 2012. aasta juunis pühitseti Saaremaal Reomäel Püha Eelkäija Skiita nunnakloostri hoone, mis on Eesti noorim kloostrihoone. Saaremaa skiita on Kissavo mäe kloostri laps. Skiita on peakloostriks alul abiklooster.

Jõuame pidulikku söögisaali, kus avaneb suurejooneline seinamaal, mille valmimisel osalesid kloostri nunnad. Ühes võlvis paikneb Püha Eelkäija ja teises Püha Damianos. Kloostriks peetakse konverentse: pühendatud õigeusule, ajaloolis- ja arhitektuurile või aianäidse ja kariloomadega seotud. Ka mitmed muusikakollektiivid on kloostriks esinenud, näiteks Eestist Tobiase Keelpillikvartett.

Söögisaal.

Järgneva teksti olen võtnud õde Theososti jutustusest saates „Ajalik ja ajatu“:

Esimesel korrasel on meil mitmed tööruumid, töökojad. Enamikul ruumidel on väikesed nimed mingi väärtuse või voores järgi, mille poole me püüdleme. On erinevaid: alandlikkus, meeleparandus, on usk, lootus, armastus – kõik ruumid on olemas.

See ruum näiteks on konkreetselt sofia ehk siis tarkus, siin on puutöökoda. Peale puunikerdamise tegeldakse mosaiigi ja ikoonikirjutamisega. Igal õel on oma põhivaldkonnad, need on iseenesest tekkinud ega pruugi olla üldse seotud sellega, mida keegi varasemas elus tegi, siin võib inimene leida enmast tegemas asju, mille peale ta pole mitte kunagi tulnud. Medõest võib saada aednik ja puunikerdaja, ämmaemandast loomapidaja või leivaküpsetaja. Väga paljus me pole iseenda kohta üldsegi teadlikud, mida me oskame või suudame. Aga teinekord on kloostriks tules väga hea teha paus sellega, mida sa oled varem teinud. Kõik siin kloostriks toimub õnnistuse alusel ja kui sa tead, et mingi asi on sinu jaoks õnnistatud: mingi tegevus, mingi uue õppimine, millegi sellise tegemine, kus peab enmast ületama – siis see kõik õnnestubki.

Eranditult kõikides töötubades on seinal ikoonid, Jumalaema või Jeesus Kristuse või mõne pühaku. Ka õues koerakuutide juures ripuvad vanade tammede tüvede küljes ikoonid. Alguses oli mul entusiastlik plaan kõik pühakud üles kirjutada ja leida nende elulood, aga see ülesanne kasvas mul üle pea.

Vene Irini poekatusel pärnaõisi korjamas.

Siseneme töökotta, kus asetseb tööpink ja seinal ripub muljetavaldav tööriistade kollektsioon: kirved, saed, tangid, peitlid, kruvikeerajad. Näib, et õed saavad nende kasutamisega hakkama. Kloostrielu on tööelu: korrastamine, parandamine, põlluharimine..., aga eelkõige enese ja õdede hinge hoidmine, Jumala teenimine.

Pesuruumis vuvavad järjekordsed masinatäied. Pestud linad ja linikud ripuvad peal kohal nõõridel tuuletõmbuses, sest ilm ei lase õues lehvida. Õde Theososti ütleb, et toogu me julgelt oma must pesu siia.

Seisame uksekünnisel ja vaatame kambrit, kus on riulitel tihedalt reas väikesed seebid, mida õed ise valmistavad. Seemnete kogumise ja sorteerimise toas on palju topse ja purke ning erineva kuju ja suurusega taimealgmeid. Ühes ruumis on laual poolleiolev Jumalaema ikoon tillukestest värvilistest kivikestest. Märkimisväärne on, et esialgselt laotakse mosaiik peegelpildis esiküljega ajutise aluse peale. Mispärast sedasi? Kahjuks ei trehvanud me mosaiigitoas kunagi tühtegi õde – see on talvine tegevus.

Meie kogukonnas on eri vanuses õed, noorim on veidi üle kabekümne ja vanim läheneb seitsmekümnele. Praegu ei ole mitmeid kohal, mõned on Eestis, kaks nanna on Konstantinopolis ökoseemnete vahetamise konverentsil, üks õde on Inglismaal.

Kes oli õde Theososti enne nunnaks hakkamist?

Ma võin naljatades öelda, et üks minulgi käis mõnikord mõte peast läbi, et lähets maale elama, võtaks mõned kitsed, lambad ja mesilased. Selle kohta võib öelda, et Jumalal on sinuga omad plaanid. Inimene mõtleb, aga Jumal juhib. Nüüd ma olen siin, aga ei võinud arvata, et neid kitsi ja lambaid saab nii palju olema. Olen tüüpiline linnainimene, Tallinnas sündinud, üles kasvunud, koolis käinud. Töötasin raamatukogus. Siin olen teinud väga erinevaid asju, aga üks põhilisemaid on see aed siin, üritan vanemate õdede juhendamisel õppida mesindust. Mesilane on hea eeskuju kloostrielule, sest nad on nii hästi organiseeritud, väga töökad. Neilt on palju õppida, looduselt on üldse nii palju õppida.

Kuidas inimene üldse sellise otsuse vastu võtab? Ma arvan, et nii palju kui on inimesi, nii palju on erinevaid lugusid taustaks. Ma ei oskagi seletada, see on olnud rohkem selline vaikne tiksumine, ühel hetkel ma tundsin, et nii on. Õigeusu sees olen olnud üle kahekümne aasta ja otsuse õigeusu kirikuga liituda tegin täiskasvanuna. Sõna otseselt Jumal juhatas. Ta annab sulle väikseid märke, kas ja kui palju sa neid tähele paned. Mõnikord saad paljudest asjadest aru takkajärgi.

Vene Irini julgustab meid paotonud ukse vahelt sisse astuma. Õde Theososti ise järgneb piki koridori õde Theosemniile.

Selgub, et vene Irinil suriseb siin oma väike makaronivabrik. Parajasti pudenevad masinast tillukesed laineliste servadega tooted. Irini selgitab, et tal tuleb vaid tainas teha, programm valida, millist kuju parajasti eelistada ja pärast makaronid lihtsalt kapiriülile kuivama sättida.

„Kas te armastate makarone,“ küsib ta. „Jah, mina olen suur makaronisõber,“ vastan kähku. „Aga kuidas sa need nii kollaseks said?“ „Ma lasin kurkumi.“

Irini kasutab väga palju erinevaid taigasegusid ning toorainet oma peenardelt. Nisujahu asemel võib lisada teisi teraviljatooteid, sealhulgas odra-, tatra-, rukki-, riisi- ja maisi-, samuti kastani- ja kikerhernejahu. Teraviljajahu võib täiendada ka küpsetatud kartuliga. Värviliste pastade puhul kasutatakse kõikvõimalike maitsetaimede ja köögiviljade – spinati, tomati, baklažaani, peedi, läätsede – püreesid.

„Paastu ajal me ei söö piimatooteid, mune samuti, siis ongi huvitav leiutada muid variante.“

Ja mida mina mõtlesin, kuidas makaronid värviliseks muutuvad? Loodan, et Irinil on ühel päeval abikäsi tarvis. Suudab ta siis kogu kloostri makaronitagavara üksinda toota?

„Mul on kahju, et me ei saa teile pakkuda trahanat.“ Irini näitab meile toodet, mis näeb välja, nagu oleks see mingi ülejääk, klibu- ja purutaoline. See on trahana.

Trahana on iidne toit, mida kreeklased väga armastavad ja mida maapiirkondades veelgi laulu ja lustiga käsitsi valmistatakse. Taignaks kasutatakse kas mannat, nisujahu, bulgurit (kuivatatud ja purustatud nisu) või krakitud (nisutükid on enne purustamist aurutatud ja röstitud) nisu. Piim, petipiim või jogurt lisatakse jahusse ja segatakse paks mass. Huvi pärast vaatasin videot. Tainas oli nii tihke, et kui kätega enam sõtkuda ei jaksatud, asetati põrandale lina ning talluti sellel jalgadega. Kui oli piisavalt töödeldud, asetati tainas 5–6 tunniks sooja teki alla. Õhukesed taigaliistakad rulliti läbi pastamasina ja viidi õue 5–6 tunniks kuivama. Seejärel pandi kuivanud liistakad sõelale ja hõõruti kätega. Tulemuseks eraldus jämeda puru taoline koostis, mis jäeti üheks päevaks suletud ruumi kuivama ja seejärel veel kuuma päikese kätte. Trahana keedetakse paksu supina, lisades seda puljongile, veele või piimale. Piimapõhine trahana võib olla kahte tüüpi: magus ja hapukas. Magus on valmistatud täispiimaga, tavaliselt kitsepiimaga, hapu trahana valmistatakse jogurti või petipiimaga.

Moosikeetmine.

Irini soovib meil seda kindlasti kusagil proovida, kui oleme kloostri lahkunud, ta kinnitab, et supp on väga maitsev ja toitev. Minu meelest ei kõla ükski toit kahtlasemana kui rahvuslik.

Kirikukalender

Õigeusu liturgiline kalender kirjeldab ja dikteerib kiriku elu rütmi. Pühakirju, pühakuid ja mälestusteenistusi seostatakse kindla kuupäevaga, samuti antakse korduvalt erireegleid paastumise või pidustuste kohta. Kirikuaasta algab 1. septembril.

Õigeusu kiriku kalendris on kahte liiki pidustusi: fikseeritud ja liikuvad. Püsivad pidustused toimuvad igal aastal samal kalendripäeval, samas kui liikuvad muutuvad igal aastal. Liikuvad pidustused on üldiselt seotud paasapühadega. (Paasapühad ehk ülestõusmispühad ehk lihavõttepühad, argikeeles ka munadepühad on ristiusus liikuvad pühad, mis algavad esimesel täiskuu pühapäeval pärast kevadist põõripäeva. Pühad mälestavad Jeesus Kristuse surnuist ülestõusmist pärast ristilöömist.)

Paastumist mainitakse esmalt Vanas Testamendis. Moosese ajal paastusid juudid esimese paastu või paasapüha auks, mis toimus Egiptuses. Paasapühad (heebrea *pesach*) on judaismis peetavad pühad, mida tähistatakse nissanikuu 14. päeval. (Gregoriuse kalendris langeb ta tänapäeval enamasti märtsi ja aprilli.)

Paasapühad kestavad eri traditsioonides 7 või 8 päeva. Pühadega mälestatakse juutide vabastamist Egiptuse vangipõlvest Moosese juhtimisel, mida kirjeldab Toora (ja Vana Testament). Paasapühade ajal on tavaks süüa paasatalle koos mõrude rohtude ja hapendamata leiva ehk matsaga.

Ajaliselt kattuvad paasapühad kristlike ülestõusmispühadega, millega neil on ka teoloogiline seos: paasapühade ajal risti löödud Kristust võrreldakse ohverdatava paasatallale.

Kahe või kolme päeva pärast ohverdasid nad lambatalle, kelle verega määrisid oma ukseavad, nii et kui surmaingel möödus nende kodudest, said nende esmasündinud pojad säästetud. Kui Mooses juhtis inimesi Egiptusest välja, paastusid nad kõrbes kolm päeva, enne kui Mooses sai kümme käsku.

Kokatädi kurke koorimas.

Uues Testamendis paastus Kristus nelikümmend päeva kõrbes. See paastuperiood sai tavaks kõigepealt apostlite ja seejärel kogu varase kristluse ajal. Õigeusu kirikus on ta säilitanud oma rolli usuliste töekspidamiste või vaimse enesedistsipliini vormis. Õigeusu teoloogias on keha ja hing lahutamatud. Seega, mis iganes on seotud kehaga, peab olema seotud ka hingega.

Mis on paastumine?

Teoloogiadoktor Arne Hiob kirjutas sissejuhatuses raamatule „Paastuköök. Traditsioonide valguses“:

Paastumine tähendab täielikku või osalist loobumist toitudest, jookidest ning naudingutest (lõbustusvahenditest) teatud kindlal ajavahemikul – ühel või mitmel päeval ehk nädalal. Paastumise sihiks on inimese psühhofüüsilise konstitutsiooni puhastamine ja tugevnemine, kirgede võitmine ning valitsemine loodus- ja vajumajõudude üle, palveelu süvendamine ja ohver Jumalale, vaimse kaemuse ehk valgustuse saamine, teispoosuse intensiivsem saavutamine. Inimest määrab loodev jõeolek, liigsöömine ja joomine, koguni liigmagamine.

Eestikeelne sõna paastumise kohta pärineb ülemsaksa keelsest sõnast „fasten“, mis praeguses saksa keeles tähendab „paastuma“, algselt aga tähendas (religioosetest loobumiskäskudest) „kinni pidama“ (praeguses saksa keeles „festhalten“).

Paastumise teema on olnud jätkuvalt kõne all eelkõige õigeusu ehk ortodoksi traditsioonis. Selle kohaselt on paastumise esimeseks eesmärgiks inimese hinge ja keha puhastamine. Kirikuisad nimetavad paastu arstirohuks patu vastu ja relvaks deemonite vastu. Eelkõige puhastab paast ihulikke meeli, hävitab kalduvuse elunautimisele ja tuletab meelde, et oleme Jumala looming. Paastumine närtsitab lihahimu ja uinutab keha vastuhaku, samal ajal kui kõhuorjus vastupidi kasvatab lihahimu ja tunge.

Kuid paastumine ei vähenda mitte ainult kehalikke tunde, vaid vabastab samaaegselt inimese hinge piinavatest kirgedest. Joobumus ja õgimine allutavad meid kirgede türanniale, kuid paast päästab neist köidikuist, toob tagasi kaotatud vabaduse ja kaotab viimaks isegi roojased mõtted. Kirikuisade arvates on paastu puhul tegemist ühe tõhusaima relvaga, mille abil on võimalik kiuslikud ihad ära ajada, tuues mõtteisse rahu.

Tõrjudes kirgi täis mõtteid, puhastab paastumine, olles ühendatud Jeesuse ja apostlite eeskujul palvega, inimese sisemuse ja kannab ta otsekui treppi mööda taevasse. Paastu abil ei võideta üksnes kurja kiusatusi, vaid kasvatatakse ka uusi voorusi: palves paastumine on aluseks kõrgemate vaimuannete omandamisele, mida Jumal, kes on Vaim, annab kõigile, nii nagu Tema tahab, ning toetab kristlase uuenumisprotsessi, mis juhib välja kaduvusest ja teeb ta jumaliku loomuse („physis“) osaliseks.

Seega on paastu peamiseks sihiks hinge ja keha puhastamine, sügavamaks eesmärgiks aga ühendus Jumalaga. Inimese viib Jumala juurde paastumise ja vaimse puhtuse tee, mille tõeline paast meie jaoks kindlustab, olles ühendatud palvega. Pole juhus, et Jeesus paastus kõrbes, üksilduses, kaugel inimestest ja linnadest. Ta paastus seal, kus oli vähe süüa ja vett ning ka vähe meelelahutust – seda, mis „lahutab meie meelt“ Jumalast. Nii ka meie peaksime hoiduma „kõrbe“, s.t paika, kus oleme eemal kärast ja meelelahutusest ning oleme Jumalaga üksi. Kreeka sõna „eremos“ (kõrb) on seotud sõnaga „eremia“ (üksindus), millest omakorda tuleneb nimetus üksiklased ehk eremiidid. Jeesus soovitas ka palvetamisel minna üksi tuppa ja asuda vaikuses Jumala ette: seal hinge tühjaks saades toimub intiimseim side Taevase Isaga.

Paastupäevadel loobutakse piimatoodetest, lihast (Kissavos ei sööda liha üldse), kalast, õlist. Kirikukalendris on see üksikasjaliselt pühaku pildi kõrval päevade kaupa välja toodud. On päevi, millal on kala lubatud ning päevi, mil võib tarbida õli ja veini jne.

Õigeusu kirikus on neli suuremat paastuaega: suur paast enne ülestõusmispühi; apostlite paast, mis algab esmaspäeval kaheksa päeva pärast nelipühi (kuni 29. juunini), kestes ühest kuni kuue nädalani; Jumalaema uinumise paast enne rukkimaarjapäeva (1.–15. augustini); Kristuse sündimise paast, nelikümmend päeva enne jõule (15. novembrist 24. detsembrini).

Gerontissa: Paastumine on tähtis osa kloostrielus. Me paastume kolm päeva nädalas: esmaspäevad on inglitele ja me püüame elada ja käituda nagu inglid; kolmapäeviti paastume, sest sel päeval Juudas reetis Jeesuse; reedeti paastume Jeesus Kristuse ristilöömise pärast. Erilised paastupäevad võivad olla paar päeva või mõni nädal. Kaks korda aastas on periood, mil me ei söö ega joo üldse, mõlemad kolm päeva on seotud suure paastuga, alguses ja lõpus. Kui sa paastud, oled sa füüsiliselt nõrgem, samas on ka vähem jõudu halbu asju korda saata. Söömise asemel puhkad või tegeled millegi kasulikuga, oled vaiksem ja saad paremaks. Paast kui loobumine (mitte näljutamine) on abiks nii meie ihule kui ka hingele, see on aeg, mil kirik kutsub meid rohkem tähelepanu pöörama meeleparandusele. Läbi nõrga ja nõrgestatud ihu saame aru, et peame meelemuutuseks Jumala käest abi saama. Me ei paastu üksinda, teeme seda koos, see on võitlus enda minaga, vaatame enda sisse, veedame rohkem aega kabelis.

Paastumine pole meetod ennast tappa. Paastumine ilma palveteta, alandlikkuseta, ilma õnnistuse ja juhendusega – sel pole mingit tähendust.

(Jätkub)

Фотос: Геннадий Баранов 2019

ПАСХАЛЬНОЕ ПОСЛАНИЕ В ГОД 2020 ОТ РОЖДЕСТВА ХРИСТОВА

света, которую не смогла погасить тьма Голгофы.

С Пасхой приходит сияющий божественный свет, несомый нам божественным Спасителем, чтобы полностью преодолеть тьму наших грехов.

Ибо наш воскресший Господь есть Бог любви, Бог-победитель, который берет на себя страдания всего человечества, чтобы победить, а не сдать. Он борется против князя этого мира, – против силы тьмы. Его единственным оружием является убеждение и милосердие. Он чувствует страдания каждого лично, причем глубже, чем сами страдальцы.

В нынешнее время поста кажется, что все человечество и вся земля, разбита коронавирусом, оказались под властью тьмы. Все вдруг стало хрупким и уязвимым, и наше пространство и свободу передвижения ограничивает большой риск заражения. Как сказал в свое время о чуме французский поэт Жан де Лафонтен: «Не все умерли, но это больно ударило по всем». Болезнь не знает ни границ, ни цвета кожи. Напротив, она говорит со всеми на одном языке, – на языке горести и тревоги. Несмотря на то, что вирус появился с целью разрушения, он ни в коей мере не может умалить нашу истинную веру в Бога и не может помешать тем, кто от всей души желает и усердно готовится принять причастие – плоть и кровь Христа. Таким образом, они отделяют зерна

от плевел и показывают глубокую пропасть между добром и злом.

Если найдется противоядие от этого бедствия, пытающегося покорить мир, то это, прежде всего, будет молитва, а затем сплоченность с другими. Сплоченность, которая, по словам ганского кардинала Тарксона, помогает нам увидеть другого человека, другой народ или другую нацию не как средство для чего-то, а как кого-то, схожего с нами, кто вместе с нами участвует вместе с нами в празднике жизни, к участию в котором Бог пригласил всех людей.

Этим праздником жизни и являются Пасха и ее таинство, которые есть дар и служение. Именно в этом кроется великая новизна, которую предлагает нам сегодняшним утром божественный Воскресший. Новизна, которую мы не можем сами выдумать или открыть. Новизна, встающая из гроба в сиянии в пасхальную ночь, есть наивысшая любовь, дарованная нам бескорыстно и всецело. Она дарована нам нашим живым Богом, который есть приобщение, нежность и безмерная жертвенность.

Давайте вспомним слова святого Павла из его Послания к Римлянам (8: 38-39): «Ибо я уверен, что ни смерть, ни жизнь, ни Ангелы, ни Начала, ни Силы, ни настоящее, ни будущее, ни высота, ни глубина, ни другая какая тварь не может отлучить нас от любви Божией во Христе

Иисусе, Господе нашем».

Именно это убежденно провозглашает церковь сегодняшним утром: она призывает нас без колебаний праздновать посприятие смерти и начало вечной жизни, потому что воскрес Христос, – Бог наших родителей, единственный, кто смог сломить сопротивление зла и высушить наши слезы. Только Он может сорвать покров и показать, что сила зла преодолена. Только Он знает это таинство, потому что воистину у Господа Иисуса, победителя смерти, есть только одно желание: неизменно и всегда отдавать нам, кого Он любит, Свою жизнь. Давайте возгласим это громким и уверенным голосом: нет большей любви, чем эта!

Дорогие братья и сестры!

Не бойтесь более ничего, поскольку Христос победил смерть. Когда мы верим в Него, мы видим жизнь, и мы даем увидеть ее и открыть для себя также и другим, и делимся этим с другими.

Воистину воскрес!

В праздник воскресения Господня,
19 апреля 2020 г.

† Стефан,
Митрополит Таллиннский
и всея Эстонии,
Председатель Священного Синода

«Сей нареченный и святой день, праздников праздник... и торжество есть торжеств...»

Христос воскрес!

Ваши Преосвященства, епископ Тартуский Илия, епископ Пярнуский и Сааремааский Александр, дорогие моему сердцу настоятельница Сааремааского скита и монахини, дорогие братья и сестры во Христе, члены нашей Святой Эстонской церкви!

«Праздников праздник» – так в восьмой песне пасхального канона подчеркивается, что Пасха является центральным и важнейшим праздником церковного года. Христос воскрес! – восклицаем мы радостно. Наступила прекрасная Пасха, Пасха Господня, светлая Пасха, таинство

МОЛИТВЫ РОДИТЕЛЕЙ ПИТАЮТ МОЛИТВЫ ДЕТЕЙ

Во время Великого поста пост и молитва требуют от нас полной самоотдачи. Пост и молитва являются средствами очищения души и тела, устремленности к небесам. Во время молитвы мы откладываем все заботы этого мира и обращаем наши сердца к Господу.

Семейная молитва, совершаемая дома, перед иконой, позволяет родителям передать своим детям ощущение встречи с Господом. Дети имеют особую способность сразу чувствовать, если их отец или мать не предаются молитве всей душой. Точнее говоря, важно не «зачитывать молитву», собравшись всей семьей перед святым образом, а полностью отдаваться молитве, воспринимая ее как дар Божий.

Если родители хотят научить детей молиться, лучшим примером для детей станут они сами, полностью посвящающие себя молитве. Основным и неперемным условием является молитва, прочитанная родителями вместе перед детьми, открывающая им путь к молитве, которую читают всей семьей. Это путь к семейной молитве, когда каждый считает себя равным перед Господом.

Жила некогда мать, которой не удалось научить свою семью читать вечернюю молитву. Она решила, что будет молиться перед иконой одна. Остальные члены семьи начали постепенно присоединяться к ней. Так, незаметно, уважая убеждения своего мужа и детей, эта мать

смогла сделать гораздо больше, чем просто достичь тишины, чтобы каждый мог спокойно молиться, – она достигла того, что все члены ее семьи стояли рядом друг с другом на коленях, чтобы принять животворные слова Христа.

Мы также никогда не сможем сказать, насколько отец, окруженный своими родственниками, со взглядом, обращенным к Господу, влияет на мировоззрение своих детей. Для детей нет лучшего способа обучения тому, как следует вести себя перед Богом, чем наблюдать, как его отец полностью отдается Господу. И, когда они вместе говорят «аминь» в конце своей молитвы, то, возможно, незаметно для них самих в их сердца войдут следующие сло-

ва Господа: «Кто любит Меня, тот соблюдет слово Мое; и Отец Мой возлюбит его, и Мы придем к нему и обитель у него сотворим» (От Иоанна 14:23).

Христианская семья, которая не молится или перестала молиться, подобна пустой церкви: печальной, разоренной, лишенной присутствия Христа.¹

† СТЕФАН,
Митрополит Таллиннский
и всея Эстонии

¹ Мишель Мартин-Превели, Aleteia. fr 09.03.2020

ОБРАЩЕНИЕ ЕГО СВЯТЕЙШЕСТВА ВСЕЛЕНСКОГО ПАТРИАРХА ВАРФОЛОМЕЯ В СВЯЗИ С ПАНДЕМИЕЙ КОРОНАВИРУСА

дом с нашими близкими, страдающими в болезни;
- исследователей и ученых, разрабатывающих эффективные лекарства и вакцины, чтобы спасти нас от вируса, а также
- всех тех, кто активно трудится ради преодоления этой пандемии.

Ваш вклад неопеним. Он является даром обществу в целом. Это жертва, заслуживающая всяческого уважения и благодарности.

Все мы благодарим вас и рукоплещем вам не только из окон наших домов, но и от всего сердца. Наши мысли и наши молитвы с вами.

Вэтой борьбе наши страны, правительства и соответствующие органы здравоохранения несут основную ответственность за управление кризисом и за его преодоление. Можно сказать, что они подобны полководцам на поле боя против невидимого, но уже хорошо известного врага. Врага, обратившегося против человечества.

Время ответственности, которую они несут на своих плечах, безусловно требует от всех нас сотрудничества. Сейчас настало время как личной, так и социальной ответственности.

Поэтому, возлюбленные чада, прошу вас неукоснительно и терпеливо соблюдать все трудные,

но столь необходимые меры, принимаемые органами здравоохранения и государствами. Все предпринимается для нашей защиты, для нашего общего блага, чтобы сдержать распространение этого вируса. Наше избавление от этого бедствия полностью зависит от наших согласованных действий.

Возможно, у некоторых из вас сложилось чувство, что эти жесткие меры подрывают веру или наносят ей вред.

Однако на карту поставлена не вера, а верующие, не Христос, а христиане, не Богочеловек, а люди.

Наша вера прочно укоренена в укладе нашей жизни. Наша вера есть вера живая, и ни одно исключительное обстоятельство не способно ее ограничить или подавить. То, что следует ограничить, от чего следует отказаться в этой чрезвычайной ситуации, так это от собраний и больших скоплений людей. Давайте оставаться в наших домах. Давайте соблюдать меры предосторожности, чем защитим окружающих нас людей. И, будучи дома, укрепившись нашим духовным единением, давайте молиться вместе и по отдельности за все человечество.

Мы пройдем через этот период, как через пустыню, чтобы достичь Земли Обетованной, где на-

ука, по милости Божьей, преодолет этот вирус. Мы уверены в том, что наука действительно победит, и, в том числе, благодаря нашим молитвам. Поэтому нам следует оставаться едиными в духе и продолжать борьбу покаяния и святости.

Мы видим, как наши ближние страдают от последствий вируса: некоторые из них уже покинули нас. Наша Церковь поминает души усопших, молится об исцелении больных, молится о даровании мужества и сил угнетенным болезнью членам семьи.

Иэто испытание пройдет. И небо очистится, и Солнце Правды истребит губительный вирус. Однако наша жизнь изменится навсегда. Это испытание предоставляет нам возможность измениться к лучшему, продвигаться в направлении любви и сплоченности.

Возлюбленные чада о Господе, да защитят нас на нашем пути благословение Господа и заступничество Пресвятой Богородицы, да обратится наша добровольная изоляция в подлинную сопричастность, пусть нашей молитвой и стремлением станет обращение к тому, что истинно, к тому, что угодно Богу!

Будьте мужественны! Да пребудет с нами Бог!

Дорогие братья и возлюбленные чада о Господе,

Из сердца Царя-града, из града Великой Церкви и Святой Софии, мы обращаемся к каждому из вас — женщинам, мужчинам и детям — ввиду беспрецедентных обстоятельств и испытаний, с которыми столкнулись мы и все человечество в результате глобальной угрозы, исходящей от пандемии коронавируса Covid-19.

Матерь Церковь в такое время не может оставаться безгласной. В настоящий момент наши слова облекаются в форму, сложившуюся веками, а именно в литургическую, поучительную, ободряющую и утешительную.

Мы искренне благодарим всех, кто самоотверженно трудится, забывая порой о себе и своей семье, а именно:

- врачей и медсестер, находящихся на переднем крае борьбы, ря-

Официальное сообщение Священного Синода Вселенского Патриархата относительно коронавируса COVID-19

Священный Синод Вселенского Патриархата, созданный под председательством Его Святейшества Вселенского Патриарха Варфоломея, основательно обсудив среди прочих вопросов, фактические обстоятельства, касающиеся коронавируса COVID-19, в духе пастырской ответственности отмечает следующее:

1. Несмотря на серьезности ситуации, необходимо оставаться разумным, терпеливым и избегать паники.

2. Наша Церковь чтит и чтит медицину. Таким образом, она призывает всех верующих соблюдать официальные директивы как Всемирной организации здравоохранения, так и правовые нормы и соответствующие распоряжения гражданских властей своей страны.

3. Вселенский Патриархат выражает благодарность всем, кто самоотверженно трудится в каждой области здравоохранения — в медицине, в сестринском уходе за больными и в научных исследованиях, — чтобы противостоять этой новой пандемии и преодолеть ее.

4. Святая Христианская Церковь, исходя из своего двухтысячелетнего опыта, знает, что Божественное причастие является «противоядием от смерти», и твердо придерживается православного учения о Священном благодарении.

Фанар, Греческий православный колледж в Константинополе (Стамбул).

5. Очевидно, что вера в Бога, являющаяся возвышением человеческого разума, а не его утратой, укрепляет, как и молитва, христианина в его духовной борьбе. Поэтому Материнская церковь Константинополя призывает своих духовных детей во

всем мире усилить свои молитвы, чтобы с Божьей помощью преодолеть настоящее испытание.

11 марта 2020 г.
Главный секретариат
Священного Синода

Фото: Эндель Апслон 2017

ВОИСТИНУ ВОСКРЕСЕ!

Аргументы в пользу воскресения Христа

Протоиерей Маттиас Палли

С верой мы возглашаем в Пасхальную ночь в ответ на восклицание священника: «Христос воскрес!» – «Воистину воскрес!» Но иногда в душу человека закрадывается сомнение: может быть, все это лишь красивое богослужение и привычное, ни чего не значащее восклицание? И, если у участников Пасхальной радости никогда не возникает сомнений, тот как насчет других, – т.е. окружающего нас большинства, лишённого краеугольного камня веры, и, следовательно, лишённого также непоколебимого здания веры, обладающего лишь некоторыми обретенными там-сям зачатками духовности? Как укрепить свою собственную неокрепшую душу, а еще более души тех, кто может быть заинтересован, но говорит: «Хорошо, может где-то и есть какой-то Бог, но смотри, никто никогда не воскресал из мертвых, так что я не верю!» Иными словами, для каждого есть свой способ убедиться в чем-либо: на одних большее влияние оказывают эмоциональные, на других – рациональные аргументы, на третьих – что-то иное. Давайте теперь рассмотрим какие-нибудь исторические выводы, которые мы можем сделать на основе свидетельств Священного Писания о воскресении нашего Господа. Возможно, это поможет тем, кто сомневается или не верит, но открыт для восприятия и может продолжить размышлять, отталкиваясь от обоснованных тезисов.

Прежде всего, следует отметить, что, в отличие от многих источников, повествующих о событиях древних времен, рассказы о воскресении Христа – а именно четыре Евангелия и послания апостола Павла – очень близки по времени этому событию. После того, как наш Господь умер на кресте и воскрес примерно в 30-м году, письмо Павла к Коринфянам, повествующее об этом, было написано между 50 и 58 годами, т.е. менее чем через 20 лет спустя. Первые

письменные источники о многих великих событиях древности, такие как завоевательные походы Александра Македонского или убийство Цезаря (ни в одном из которых, кажется, никто не сомневается), появились спустя более ста лет. В то же время, по мнению большинства ученых, не только послания к Коринфянам, но и Евангелия достаточно близки к интересующему нас событию, т.е. отстоят от воскресения на 30-70 лет. И косвенно, можно сделать и другие выводы. В то время как в еврейском, так и в греко-римском обществе женщин не считали свидетелями, заслуживающими доверия. Тем не менее, Евангелия единодушно повествуют, что именно несшие ароматы женщины обнаружили пустой гроб и узрели первое явление воскресшего Христа. Но в 1-ом Послании к Коринфянам среди первых встретившихся с воскресшим Христом упоминаются не женщины, а апостолы, – Петр, Иаков и одиннадцать апостолов (1 Кор. 15: 3-7). Вероятно, что при написании послания к живущим вдали от Палестины коринфским христианам, не знающим первых христиан и имеющих собственные культурные предрассудки, святой апостол сознательно не упомянул женщин, чтобы еще более удостовериться в достоверности о воскресении. Таким образом, он уже давно должен был знать эту историю, и должен был прийти к выводу, что будет неразумно рассказывать всем о женщинах, пришедших первыми к пустому гробу, поскольку это, скорее всего, вызвало бы недоверие. Таким образом, весть о воскресении была несколько подправлена. Вероятно, Святой Павел услышал об этом непосредственно из источников примерно в 35 году, когда впервые встретился со столпами ранней церкви, – Петром, Иоанном и Иаковом (Гал. 1:18).

Существуют также и другие доказательства того, что истории о воскресении являются ранними и подлинными. В этих историях бросаются в глаза их относительная простота и непосредственность; например, в них отсутствуют цитаты из Ветхого Завета, также не связывается воскресение Христа с крещением верующих или с общим воскресением в Судный день. Все это указывает на то, что эти истории не были сколь-нибудь отредактированы или дополнены.

Но давайте посмотрим на три основных подтверждения воскресения, а именно на пустой гроб, на явления воскресшего Христа и на твердую веру апостолов в воскресение Господа.

Прежде всего, почему гроб Иисуса был пуст? Если бы принесшие ароматы женщины и апостолы пришли бы не тому гробу, или тело Христа было бы положено в общий склеп,

или было брошено на съедение хищным зверям и птицам, то одного этого было бы достаточно, чтобы опровергнуть весть о воскресении. Опровержение действовало бы также в том случае, если бы тело было извлечено из гроба по указанию римских властей или иудейского самоуправления. Но у нас нет ни одного свидетельства о подобном; враждебные иудейские и римские источники также не используют этот аргумент. Некоторые исследователи утверждают, что истории о запечатывании гроба и охранниках были придуманы христианами для того, чтобы (по их мнению), опровергнуть рассказы о том, что тело Христа вынули из гроба и унесли апостолы. Опять-таки, это невероятно, потому что апостолы стали преданными проповедниками веры, которые по большей части погибли за веру. Конечно, какой-нибудь случайный сумасшедший или шутник, или неважно кто, движимый неизвестными мотивами, мог выкрасть тело. Но, по крайней мере, для иудеев труп был нечистым, а гробовой покой – священным (правда, через полгода или год после похорон кости извлекали из гроба, но это уже была иная история). Если бы речь шла о другом гробе, то кто-нибудь, в конце концов, указал бы на правительственный. Также и утверждение о том, что Иисус на кресте не умер, а потерял сознание и затем очнулся, не выдерживает критики. Римляне отлично знали искусство убийства, и на заживление нанесенных Иисусу ран ушли бы недели, – однако Иисус должен был быть достаточно сильным, чтобы выбраться из гроба, – и его видели в абсолютно нормальном состоянии уже через день после распятия.

Во-вторых, явления воскресшего Христа. На первый взгляд, их можно отнести к категории галлюцинаций, порожденным нервным напряжением, вызванным тревогой и трагическими событиями минувших дней. Такие утверждения сложно как окончательно опровергнуть, так и доказать. Но описания воскресшего Господа и связанных с этим обстоятельств в Евангелиях несколько не расплывчаты, не запутаны и не приправлены какими-либо фантастическими подробностями. Напротив, они конкретны и логичны, хотя и содержат в себе нечто совершенно отличное от обычного опыта («Не горело ли в нас сердце наше?» Лк. 24:32 и др.). Эти явления продолжались какое-то время (40 дней по Священному преданию), а затем прекратились (если не считать несколько иную встречу Павла с Господом). Почему эти видения не могли продолжаться дольше, т.е. так, как это бывает у многих прежних и нынешних «ясновидцев»? Согласно Евангелиям, Христос явился одновременно одиннадцати апостолам,

а по словам Павла, – сразу пятистам братьям. Интересно, каким образом такое количество людей могло видеть одновременно одну и ту же галлюцинацию? К тому же, в то время были хорошо известны различные видения и явления мертвых. Но при этом никто не утверждал, что кто-либо из усопших воскрес во плоти!

Некоторые полагают, что апостолы испытывали стыд за то, что при задержании Иисуса они сбежали и отреклись от Него, вследствие чего затем в их подсознании создалось представление о встрече с Учителем, который был жив и говорил с ними. Но, опять же, не говоря уже о том, что вряд ли у стольких людей сразу могли возникнуть подобные видения (и при этом именно ученицы Иисуса, которые не сбежали, первыми получили весть о воскресении!), и не были бы нужны при всем этом разговоры о пустом гробе и телесном воскресении: как указано ниже, иудеям было вовсе не чуждо представление о духах умерших и их видениях.

Чем объясняется твердая вера апостолов и других ранних христиан в воскресение Христа? Было ли это тем, чего евреи того времени ожидали от Мессии? В то время евреи совсем не были единодушны относительно воскресения. Саддукеи, по-видимому, вообще это отрицали. Фарисеи верили в воскресение всех мертвых в конце времен и в восстановление Израиля. Они полагали, что в переходное время мертвые находятся в каком-то переходном состоянии (ср. Прем. Сол. 3). Но были известны также представления (очевидно навеянные греческими влияниями), о чисто духовном состоянии после смерти, или о превращении (благочестивых) людей в ангелов или небесные тела. Как известно, сбежавшего из тюрьмы Петра приняли за ангела (Деян. 12), то есть подумали, что видят его ангела-хранителя, привидение и т.п.

После смерти Христа апостолы могли свободно утверждать, что общались с Его духом, что им явился вознесшийся в сиянии славы к Богу Учитель, тело которого покоится в гробу, – но ничего подобного не было. Кроме того, явления воскресшего Иисуса (за исключением явления Павлу) были довольно обычными в том смысле, что Христос не воссиял на небесах и не был окружен ангелами и т.п. Хотя Он изменился, мог пройти сквозь запертые на замок двери и внезапно исчезнуть, но при этом выглядел, как обычный человек.

Исследователи не нашли никаких свидетельств того, что евреи в то время считали, что Мессия должен умереть (не говоря уже о воскресении). Государство Мессии могло воз-

никнуть до общего воскресения, но личного, первого среди остальных воскресения Мессии из мертвых евреи не ждали. Правда, христиане нашли в Ветхом Завете достаточно предсказаний о Христе и Его воскресении, но уже о после этого события (ср. Лк. 24:44-45: сам воскресший Иисус «отверз им (апостолам) ум к разумению Писаний»). Апостолы могли бы придерживаться некоторого «одухотворенного» понимания своего Учителя или, подобно последователям Иуды Галилеянина – борца за свободу Галилеи, провозгласившего себя Мессией, – считать Мессией кого-нибудь из родственников Иисуса, – например, Его сводного брата Иакова, который играл важную роль в раннем христианском приходе, но кого никто не ставил на одну доску с Христом.

Очень трудно объяснить, почему одна группа евреев начала провозглашать умершего и воскресшего

Мессию, который был «соблазном для иудеев и безумием для эллинов» (1 Кор. 1:23). Евреи, конечно, не ожидали такого Мессии. Для неевреев такая фигура была также абсолютно чужда: они, скорее, приняли бы божество, явившееся в образе человека, или какого-нибудь философа-чудодея.

Есть еще одно, казалось бы, не относящееся к делу, но фактически очень значимое обстоятельство: празднование шаббата (седьмого дня творения). Мы знаем, сколь ревностно праздновали и празднуют иудеи священный день отдохновения – шаббат, т.е. субботу. Но христиане очень рано перешли к празднованию «первого дня недели», поскольку связывали его с воскресением Господа. Этому нет иного объяснения, кроме как раннего, реального и конкретного опыта: судя по всему, опыта пустого гроба и явления воскресшего Иисуса.

Конечно, воскресение Господа нашего Иисуса Христа, как и общее воскресение в конце времен есть нечто, лежащее за пределами обычного человеческого опыта. Это событие, как таковое, не подлежит (историческому) научному исследованию: «Обоя бо запечатлестася испытующим, явишася же чудеса кланяющимся верою таинству» (глас 5-й воскресной хвалебной стихиры). В последней цитате мы не хотим бросить тень на серьезную научную работу, даже если в ней выражено сомнение в достоверности воскресения. Скорее, мы хотим направить внимание на пределы человеческих воззрений: что означает восстать из мертвых, что есть вечная жизнь, – об этом земная наука ничего не может сказать. Даже Священное Писание и богословие говорят об этом только в пределах человеческого языка и, по большей части, образно.

Но важнее нечто иное. Так сказать, сущностная сторона воскресения остается недостижимой для земного понимания, но его «следы» можно было наблюдать в этом мире. Гробница была найдена пустой; воскресший Иисус явился женщинам и апостолам, и бесчисленное множество людей, как тогда, так и в последующих поколениях уверовали в воскресение. Эти обстоятельства могут быть предметом изучения (исторической) науки. Но вывод, к которому придет каждый, будет его личным делом: один скажет, что все так, но мертвые все равно не могут воскресать! Другой же рассмотрит эти факты и совершит прыжок в своей вере, подобно апостолам и христианам всех времен. Но с этого момента начнется уже другая история: стремление туда, за пределы, чтобы быть вместе с Христом в общем воскресении.

ДУХОВНОСТЬ ПОСТА

Авва Иосиф спросил у аввы Пимена: «Как должно поститься?» Авва Пимен отвечал ему: «Надобно, по моему мнению, есть каждый день, но есть немного, не досыта». «Как же ты, авва, в юности своей постился сам по два дня?» – сказал авва Иосиф. «Точно, постился и по три дня, и по четыре, и даже по неделе, – отвечал старец, – но все это испытывали отцы, сильные в добродетели, и нашли, что лучше каждый день есть понемногу, и показали нам путь царский, ибо он удобнее для нас».

Однажды два брата отправились навестить одного старца. Старец не ел, но не каждый день. Когда он увидел братьев, то с радостью принял их и сказал: «Посту следует отдать то, что должно, но если вы будете есть ради любви, то исполните завет, поскольку откажетесь от желаний и порадуете других».

Брат сказал старцу: «Вот два брата. Один сидит молча в своей келье, постится иногда по шесть дней кряду и следует строгим правилам. Другой же заботится о больных. Какой из

них более угоден Богу?» Старец ответил: «Пусть кто-то постится хоть шесть дней в неделю, пусть хоть подвесит себя за нос, все равно не будет равен заботящемуся о больных».

Некто жил в большой скудости и даже отказывался от хлеба. Однажды он отправился навестить старца. В это же время туда пришли и паломники, и старец предложил им простой обед. Когда все вместе уселись, чтобы поесть, постившийся брат взял лишь один вареный боб, положил его в рот и стал пережевывать. Когда все встали из-за стола, старец отозвал в сторонку этого брата и сказал ему: «Брат, когда ты приходишь к кому-то в гости, не выставляй перед всеми напоказ свой образ жизни. Если ты хочешь ему следовать, оставайся у себя в келье и никуда не выходи». Брат принял наставление и в дальнейшем, когда ему доводилось бывать вместе с другими, поступал так же, как и все.

Рассказывают, что один старец постился семьдесят недель подряд, принимая пищу только раз в неделю. Он просил Бога пояснить значение какого-то места в Священном Писании, но Бог не отвечал ему. Тогда старец сказал себе: «Гляди-ка, я приложил столько усилий, но не

продвинулся ни на шаг. Пойду-ка я лучше спрошу у брата». Когда он собрался в путь, Господь послал ему ангела, который сказал: «Семьдесят недель поста не приблизили тебя к Богу. Но теперь, когда ты стал достаточно смиренным, чтобы спросить у своего брата, я послан к тебе, чтобы пояснить значение этого места в Священном Писании». Затем ангел пояснил старцу Священное Писание и исчез.

Один старец рассказал: «Однажды я осудил монаха, когда увидел его пьющим молоко во время поста. Причем он делал это так часто, что я подумал: «Он вообще не думает о воздержанности!» Но сам я забыл тогда о правиле духовной жизни, согласно которому обвинять можно только себя, других же следует прощать. Позже я узнал, что этот монах был болен и должен был запивать лекарства молоком. Таким образом я быстро научился никого не осуждать».

Авва Лот подошел к авве Иосифу и спросил: «Авва, я по мере сил участвую в богослужениях, соблюдаю пост, молюсь, размышляю и живу в тишине, очищая, сколь могу, свои мысли. Что еще мне следовало бы делать?» Старец встал, воздел руки

к небу, – и все его десять пальцев стали подобны горящим свечам. И он сказал: «Если хочешь, можешь стать огнем!»

(Из Геронтикаона)

Постится правильно тот, кто защищает себя от всякой нечистой мысли, кто устанавливает непорочность правил для своего языка и избегает пустых разговоров, непристойных слов, клеветы, осуждения, прельщения и злых речей. Поститься правильно, – значит избегать гнева, ярости, зла, мести и всякого зла.

Пусть Ваш разум постится, не допуская пустых мыслей, Ваша память – плохих воспоминаний, Ваша воля – нечистых желаний, Ваши глаза – злых взглядов и созерцания пустых вещей, Ваши уши – слушания непотребных песен и кривотолков, Ваш язык – клеветы, обвинений, богохульства, лжи, обмана, непристойностей, пустых и постылых разговоров, Ваши руки – битья и краж, пусть Ваши ноги не спешат на недобрые дела. Не допускайте зла, творите добро!

(Преподобный Ефрем Сирийский)

КЛИМАТИЧЕСКАЯ ПОСТ

Протоиерей Матфей Палли

Кажется, что православие в некотором смысле обращено, прежде

всего, в прошлое. Учение, порядок, обычаи нашей церкви и многое другое в значительной степени сформировались в первое тысячелетие. Многие считают, что привлекательность православия объясняется тем, что оно является древним и неизменным: стоит войти в наш храм –

и чувствуешь себя перенесенным в древнюю Византию.

С одной стороны, это так; с другой стороны, – нет. Даже в отношении обычаев у нас много такого, что насчитывает лишь пару сотен лет. Но главное кроется в другом: все

наше богослужение, учение и духовная деятельность пронизывает направленность к концу времен, к обновленному миру. Таинственная торжественность наших церковных служб не столько подражает византийским придворным практикам, сколько напоминает о вечном цар-

стве будущего, о будущих временах. Посредством сходства с ритуалами земного царского двора желают указать на истинное царствование, – на царство Христа. Поэтому, будучи в церкви, мы словно присутствуем в трех различных временах: в прошлом, – вспоминая и переживаем события Ветхого и Нового Заветов и жития святых; в будущем Царстве Небесном, на которое намекал Ветхий Завет и которое Своим пришествием установил наш Господь еще посреди старого мира. Но мы все же находимся в настоящем времени, в данном месте и пространстве, куда поместил нас Бог. Даже более того, мы находимся в настоящем времени как вечно спешащий человек, постоянно переживающий в своих мыслях прошлое и успокоящийся о будущем. Таким образом, мы находимся на церковных богослужениях, как в часы наших собственных молитв, так и в течение всей нашей духовной жизни, в некоем «уплотненном» времени (причем неважно, всегда ли мы чувствуем это, или нет), посреди как бы распахнутого времени, в котором давнее прошлое и отдаленное будущее присутствуют в нашем настоящем. Нахождение в центре времени является состоянием благодати, поскольку мы можем несколько преодолеть тленность этого мира, беспощадный ход нашего времени, направленный к увяданию, смерти и разрушению.

Но как все это относится к теме, упомянутой в названии? Потерпите немного, скоро об этом пойдет речь. Прежде всего, мы живем в нашей церкви не так, как иногда утверждают некоторые посторонние люди (и даже члены церкви), т.е. глядя лишь в прошлое. Само по себе это не является порицанием: народы с долгой историей, традиционные культуры, в основном, видят свои идеалы в прошлом, в золотом веке. В некотором смысле, мы занимаемся этим и сегодня: разве не доводится вам довольно часто слышать, что раньше жизнь была лучше! Но главное не в этом. Как было сказано выше, в Церкви мы смотрим в будущее, причем не на состояние этого мира через год, десятилетие или век, а на его состояние в его окончательной, восстановленной и обновленной форме, т.е. в конце времен.

Но при всем при этом мы находимся в нашем времени. Христианство – это не идеалистически-утопическое направление мышления, не вероучение, отрицающее сотворенный мир. Христианство – это прежде всего религия воплощения, в которой для нашего мира, для его материи и времени есть свое место, несмотря на печать греха и тления, наложенных на мир. Таким образом, мы живем также в наше время, и беспокоимся о его заботах и потребностях, хотя и

смотрим как в начало, так и в конец времен. Для нас важны также существенные проблемы нашего времени, заставляющие людей беспокоиться, обсуждать и спорить о них, а затем действовать с целью их разрешения.

После этого длинного, но необходимого вступления мы подходим к сути нашего предмета. Проблемой, поднятой в настоящее время, о которой много говорят, которую порой панически боятся, которую, с одной стороны, гневно отрицают, а с другой стороны, подтверждают, является изменение климата, – беспокоейство по поводу резкого, глобального потепления, вызванного антропогенным воздействием. На данный момент не в нашей компетенции решать, сколь серьезен этот кризис, в какой мере он обусловлен деятельностью человека, и что вообще можно сделать, чтобы его смягчить или предотвратить. Мы хотим написать о том, как православный христианин, не занимающий какой-либо ответственный пост, должен реагировать на эти предупреждения, что он должен думать и делать.

Прежде всего, мы не верим, что мир будет длиться вечно. В Священном Писании много повествуется о конце света. Христианин не должен бояться конца света; хотя, по правде говоря, большинство из нас, конечно, не сможет хладнокровно принять это огромное изменение, которому предшествуют большие страдания и несчастья, – но мы знаем, что «воспламенные небеса разрушатся и разгоревшиеся стихии растают», что мы «ожидаем нового неба и новой земли, на которых обитает правда» (2 Петра 3:12-13). Мы стремимся с Божьей помощью, со своими грехами и слабой верой, туда, чтобы быть готовыми к жизни в обновленном мире. «О дне же том и часе никто не знает». (Мф. 24:36), и не стоит верить всевозможным объявлениям о конце света, – слишком много таких сроков уже прошло! Хотя когда-нибудь этот день все же настанет, – *teste David cum Sibylla*,¹ как говорится в латинском церковном песнопении.

В то же время, неизбежный конец света не является оправданием, чтобы не заботиться о нашем окружении, в том числе о природе и климате. Мы должны делать то, что в наших силах. Мы должны также помогать нашему ближнему, сохранить и спасти при необходимости его жизнь, хотя мы хорошо понимаем, что он смертен, что мы не можем поддерживать вечно в ком-то жизнь, его здоровье и счастье. Подобным должно быть также и отношение к сохранению природы: мир когда-нибудь придет к своему концу, но это не оправдывает беспечное потребление природных ресурсов, загрязнение воды, земли и воздуха,

неограниченный выброс в атмосферу парниковых газов. Что именно нужно делать – должны сказать специалисты (которые, к сожалению, зачастую не единомышленны). Но кое-что может предпринять каждый из нас, и это будет разумно и полезно даже в том случае, если нынешние прогнозы относительно изменения климата сильно преувеличены, или если мы не в состоянии обратить этот процесс вспять.

Мы можем действовать в неразрывной связи со всем нашим мировоззрением и образом жизни. По сути, этому учат нас Священное Писание и Священное Предание, хотя и под другим углом зрения. В основе этого лежит благодарность Богу за все, включая Его вещественные дары. Благодарность для христианина является не преходящим, временным чувством, а пронизывающим всю его жизнь отношением, венцом которого является благодать благодарения и таинство причащения, когда мы «Твоя от Твоих Тебе приносяще», получаем те же дары, которые были освящены и обновлены через воплощение, смерть и воскресение Христа.

Другая сторона благодарности заключается также в том, что мы принимаем то, что нам дают, не просим слишком многого и довольствуемся малым. Поэтому благодарное, евхаристическое мировоззрение обязательно включает в себя умеренность и самоограничение. Когда Адам и Ева вкусили в раю запретный плод, они этим выказали Создателю величайшую неблагодарность, который предоставил им в пищу плоды всех других деревьев, которых было предостаточно не только для необходимого укрепления тела, но и для высшей радости и удовольствия.

В мире, лик которого исказился из-за такой неблагодарности и алчности, переменялся порядок вещей. В этом мире у нас много ограничений, и здесь нам приходится бороться с духом эгоизма и обладания, увлекшего и продолжающего нас увлекать в грех. Одним из важных средств в данном случае является пост – сознательное ограничение себя в пище, а также в других потребностях и развлечениях. Связанные с постом правила и обычаи сформировались, прежде всего, для того, чтобы повлиять на духовную сторону человека через материальную сторону вещей. Но ограничение нашей ненасытности и страсти к обладанию всегда воздействует и на наше окружение, – на ближних, а также на сотворенное Богом мир. Соблюдая пост правильно, мы поймаем сразу двух зайцев: под воздействием благодати очистим себя от страстей, отбрасывающих свою преходящую тень на мир, и, потре-

бля меньше, одновременно и непосредственно поможем сотворенному миру. Да, это, конечно, немного, но важен каждый вклад, и, если не в смысле осязаемого воздействия, то в том смысле, что мы находимся на верном пути и показываем хороший пример другим, т.е. тем, от кого зависит больше, чем от нас.

Мы не станем вдаваться здесь подробности правил поста, за исключением признания того, что также и светские специалисты подчеркивают важность ограничения потребления продуктов животного происхождения. Напомним лучше о том, что за правилами питания и тому подобным лежит широкий призыв к меньшему потреблению, к более скромному образу жизни, к довольствованию меньшим. Чрезмерное потребление, постоянная погоня за лучшим и лучшим являясь главными причинами современного экологического кризиса, а также многих социальных проблем. Ограничивая наше собственное потребление, как непосредственно соблюдая правила поста, так и ограничивая себя в покупках, поездках и т.д., мы помогаем природе и боремся внутри себя с тем, что является корнем всего зла или большей его части.

Воздержанность и ограничение потребления в настоящее время имеют также существенное значение в плане провозглашения веры. Так, некоторые, считающие нашу церковь (или веру вообще) устаревшей, оторванной от современной жизни, с удивлением обнаруживают, что те, кого они считали лишь застрявшими в прошлом мистиками, занятыми лишь чтением молитв и замкнутыми на самих себе, занимаются во главе со Святейшим Патриархом Варфоломеем, как на идейном, так и на практическом уровне, самыми что ни на есть насущными проблемами нашего времени. Может быть, именно это побуждает некоторых осознать, что все наши проблемы, включая экологический кризис, являются по сути духовными, так же, как и их решения.

Давайте считать соблюдение поста – ограничение себя в пище и потреблении – также и поводом для того, чтобы сделать что-то на благо сотворенной природы, страдающей от климатического кризиса. И даже если этот кризис окажется не столь серьезным, как думают, ограничение собственного алчного потребления в любом случае будет надлежащим выражением благодарности Создателю, обузданием алчности и сохранением созданного Богом.

¹ так говорят Давид и Сивилла

UUS IKOON TALLINNA PÜHADE SIIMEONI JA HANNA KATEDRAALIS

8. märtsil, õigeusu pühapäeval, mil kirik tähistab pühakujude austamise taastamist Bütsantsis 842. aastal, sai Tallinna pühade Siimeoni ja Hanna katedraal Eestimaa uusimate märtrite ikooni. Pühapilt kujutab kaheksat 1944–1955 Nõukogude võimu hukatud või laagrites ja asumisel surnud EAÖK liiget, muuhulgas Tartu ja Petseri piiskoppi Peetrit (Pähkel). Üks uusmärtritest oli ka Siimeoni kirikuteener Aleksander (Gadalin). Ikooni maalis Maaria Treima, kelle metropoliit ka ametlikult pühakujumaalijaks õnnistas. Uut ikooni kanti selleks pühapäevaks ettenähtud palvus-ristikäigul (kiriku sees) ja asetati lõpuks ikoonikappi piiskopiistme selja taha, nurgakesse, kus asub juba eelmises etapis kanoniseeritud uusmärtrite pühakuju.

Pühad märtrid, paluge Jumalat meie eest!

Fotod: Gennadi Baranov 2020.

Peatoimetaja: Madis Kolk (metropoolia@eoc.ee); tõlked inglise, kreeka ja vene keelest: ülempreester Mattias Palli; tõlked prantsuse keelest: Heike Härma, Tiina Niitvägi-Hellamaa, Margus Ott; keeletoimetaja: Epp Väli; kujundaja: Inga Heamägi; EAÖK kirjastus, Wismari 32, Tallinn 10136; interneti lehekülj: www.eoc.ee